

**SOSIAALITYÖN OPISKELIJOIDEN KÄSITYKSET AIKUISTEN
PARISSA TEHTÄVÄN SOSIAALITYÖN SISÄLLÖISTÄ JA
VETOVOIMATEKIJÖISTÄ**

Sami Kuoppamäki

Wilma Rantakallio

Wera Walden

Käytäntötutkimus I & II

Helsingin yliopisto

8.2.2023

SISÄLLYSLUETTELO

1 JOHDANTO	1
2 AIKUISTEN PARISSA TEHTÄVÄ SOSIAALITYÖ	2
2.1 Aikuissosiaalityö	3
2.2 Pakolais- ja maahanmuuttajapalvelut	4
2.3 Aikaisempi tutkimus aikuisten parissa tehtävästä sosiaalityöstä.....	5
3 TUTKIMUSASETELMA	7
3.1 Tutkimuskysymykset.....	8
3.2 Tutkimusaineisto ja sen hankinta	8
3.3 Aineiston analyysitavat	9
3.4 Tutkimus käytäntötutkimuksena.....	11
3.5 Tutkimusetiikka	12
3.6 Työryhmän jäsenten välinen työnjako.....	13
4 TUTKIMUSTULOKSET	14
4.1. Opiskelijoiden käsityksiä aikuisten parissa tehtävän sosiaalityön sisällöistä.....	15
4.2. Sosiaalityöntekijän ominaisuudet	17
4.3 Vetovoimatekijät	19
4.4 Haasteet ja pois työntävät tekijät	24
LÄHTEET	30
LIITTEET	33

1 JOHDANTO

Tässä tutkimuksessa tarkastelemme sosiaalityön opiskelijoiden käsityksiä aikuisten parissa tehtävän sosiaalityön sisällöistä ja vetovoimatekijöistä. Teemme tutkimuksen yhteistyössä Espoon kaupungin pakolais- ja maahanmuuttajapalveluiden kanssa. Vaikka teemme tutkimuksen yhteistyössä pakolais- ja maahanmuuttajapalveluiden kanssa, tutkimus ulottuu myös muuhun aikuisten parissa tehtävään sosiaalityöhön. Päätös ulottaa tutkimus pakolais- ja maahanmuuttajapalveluita laajemmalle syntyi sekä Espoon kaupungin toiveiden että oman kiinnostuksemme perusteella.

Tässä tutkimuksessa tarkoitamme aikuisten parissa tehtävällä sosiaalityöllä kunnallista sosiaalihuoltolain (1301/2014) ja kotoutumislain (1386/2010) mukaista sosiaalityötä, jota tehdään aikuisten parissa. Toisin sanoen tutkimus kohdistuu kunnissa ja kuntayhtymissä (jatkossa hyvinvointialueilla) tehtävään aikuissosiaalityöhön ja pakolais- ja maahanmuuttajapalveluiden sosiaalityöhön.

Tutkimuksen tarkoituksena on tuottaa tietoa siitä, millaisia käsityksiä sosiaalityön opiskelijoilla on aikuisten parissa tehtävän sosiaalityön sisällöistä ja vetovoimatekijöistä. Vetovoima tarkoittaa muun muassa houkuttavuutta ja kiehtovuutta (Kotimaisten kielten tutkimuskeskus & Haarala 1994), ja vetovoimatekijöillä viittaamme asioihin, jotka työssä houkuttavat ja kiehtovat. Espoon kaupungin on tarkoitus hyödyntää tutkimuksen tuottamaa tietoa uusien työntekijöiden rekrytoimisessa ja perehdyttämisessä. Sen lisäksi, että tutkimuksen on tarkoitus tuottaa tietoa, jota voidaan hyödyntää rekrytoimisessa ja perehdyttämisessä, tutkimus osallistuu keskusteluun sosiaalihuollon tilasta.

Se, että työntekijät lähtevät ja uusia on vaikea saada rekrytoitua tilalle, on ollut jo pidemmän aikaa merkittävä haaste sosiaalityössä – niin aikuisten parissa tehtävässä sosiaalityössä kuin monella muullakin sosiaalityön alueella (Keskinen ym. 2017; Mänttari-van der Kuip 2015). Sosiaalityön rekrytointihaasteet eivät selity sillä, että sosiaalityöntekijöitä olisi liian vähän. Laillistettuja sosiaalityöntekijöitä oli Valviran rekisterissä vuonna 2019 noin 2500 enemmän kuin kunnallisia sosiaalityön vakansseja. (Talentia 2019.)

Helsingin Sanomien tuoreessa artikkelissa käsitellään sosiaalihuollon tilaa työntekijöiden kokemusten kautta. Artikkelin pohjautuu Helsingin Sanomien toimittajan vierailuun Espoon

kaupungin aikuissosiaalityössä sekä Helsingin Sanomien ja Talentian toteuttamaan sosiaalialan työntekijöille suunnattuun kyselyyn. Aiheita, jotka toistuvat sosiaalialan työntekijöiden kokemuksissa, ovat muun muassa työntekijöiden uupumus ja vaihtuvuus, resurssien riittämättömyys, työmäärän suuruus, liian pieni palkka ja arvostuksen puute. Työntekijät kokevat, että heidän arvojen ja työn realiteettien välillä on ristiriita eikä heidän ole mahdollista tehdä työtään niin hyvin kuin he haluaisivat. (Sossun luukun toisella puolella HS, 11.12.2022.)

Valitsimme juuri tämän tutkimusaiheen ennen kaikkea siksi, että pidämme aiheita tärkeänä ja mielenkiintoisena. Kun olemme tehneet sosiaalityöntekijän sijaisuuksia, meille on konkretisoitunut, miten tärkeitä toimivat rekrytointi- ja perehdytyskäytännöt ovat uuden työntekijän – ja sitä kautta myös työnantajan – kannalta. Sosiaalityöntekijän sijaisuuksien tekemisen myötä meille ovat konkretisoituneet myös sosiaalihuollon ongelmat ja olemme pohtineet esimerkiksi työntekijöiden arvojen ja työn realiteettien vastaavuutta.

Tutkimusryhmämme jäsenillä ei ole juurikaan työkokemusta aikuissosiaalityöstä tai pakolais- ja maahanmuuttajapalveluista. Wilma on ollut harjoittelussa maahanmuuttoyksikössä ja Sami sosiaalipäivystyksessä. Muuten aikuissosiaalityöhön sekä pakolais- ja maahanmuuttajapalveluihin liittyvä aiempi työkokemuksemme on kertynyt lähinnä verkostotyöstä, jota olemme tehneet kyseisten palveluiden kanssa lastensuojelusta käsin. Meillä kyllään ei ole työkokemusta Espoon kaupungilta.

Tutkimuksen aluksi käymme läpi aikuisten parissa tehtävään sosiaalityöhön liittyvää käsitteistöä sekä aiempaa aiheeseen liittyvää tutkimusta. Tutkimusasetelma-luvussa esittelemme tutkimuskysymykset sekä aineiston ja sen analyysitavan, pohdimme tutkimukseen liittyviä eettisiä elementtejä ja kerromme ryhmän jäsenten välisestä työnjaosta. Seuraavassa luvussa käsittelemme tutkimuksen tuloksia neljän eri ulottuvuuden kautta, jolloin ne jäsentyvät selkeästi tarkasteltaviksi tutkimuskysymysten kautta. Lopuksi esittämämme johtopäätökset summaavat työryhmän näkemyksiä, jotka pohjautuvat aiemman tutkimuksen ja analyysin tulosten vuoropuheluun. Pohdintaamme on vaikuttanut työyhteisön edustajan kanssa käydyt keskustelut, jotka ovat tarjonneet ammattikentän toimintaa järjestävän tahon näkemyksiä opiskelijapainotteisen näkökulman tueksi.

2 AIKUISTEN PARISSA TEHTÄVÄ SOSIAALITYÖ

2.1 Aikuissosiaalityö

Aikuisten parissa on työskennelty läpi sosiaalityön historian, mutta erityinen keskusteluteema ja kehittämiskohde aikuissosiaalityöstä on tullut 2000-luvulla. 2000-luvulla sosiaalipalveluita on alettu organisoida entistä vahvemmin elämänkaariajattelun mukaisesti eli lapsuuden, nuoruuden, aikuisuuden ja vanhuuden palveluita on alettu eriyttää toisistaan aiempaa enemmän. (Jokinen & Juhila 2008, 7.) Aikuissosiaalityötä määritellään toisinaan poissulkumenetelmällä: aikuissosiaalityön katsotaan olevan sitä, mitä muut palvelut eivät ole (Mäntysaari 2006, 117). Näin ollen aikuissosiaalityöhön liittyy tietynlaista viimesijaisuutta: aikuissosiaalityön asiakkaiksi päätyvät usein ne, joiden ei katsota sopivan muihin palveluihin (Kankainen 2012, 63–64).

Vuonna 2017 tapahtunut toimeentulotuen siirtyminen kunnilta Kansaneläkelaitokselle oli merkittävä muutos aikuissosiaalityön kannalta. Ennen kyseistä muutosta aikuissosiaalityötä määriteltiin usein toimeentulotukityön kautta, joten kyseisen muutoksen myötä tarjoutui mahdollisuus määritellä aikuissosiaalityötä aiempaa laajemmin. (Svenlin ym. 2021a, 10.)

Aikuissosiaalityö on muutokseen tähtäävää ja huollollista sosiaalityötä, jonka tavoitteena on asiakkaan elämän ylläpitäminen (Taina & Kotiranta 2014, 180). Aikuissosiaalityö on avainroolissa yhteiskunnan sosiaalisen eheyden rakentamisessa ja ylläpitämisessä (Karjalainen ym. 2019, 12). Aikuissosiaalityön tehtäväkenttä on laaja ja kompleksinen – jopa hajanainen (Svenlin ym. 2021b, 283; Taina & Kotiranta 2014, 180). Aikuissosiaalityötä tehdään monenlaisilla areenoilla ja monenlaisissa yhteistyösuhteissa, ja siinä yhdistyvät asiakaskohtainen sosiaalityö, yhteisösosiaalityö ja rakenteellinen sosiaalityö (Karjalainen ym. 2019, 12). Ilmiöitä, joiden parissa aikuissosiaalityössä työskennellään, ovat muun muassa työttömyys, asunnottomuus, terveysongelmat ja taloudelliset vaikeudet (Karjalainen 2017, 247). Vaikka aikuissosiaalityö on vakiintunut osaksi palvelujärjestelmää, se hakee edelleen muotoaan sosiaali- ja terveydenhuollon uudistusten keskellä (Karjalainen ym. 2019, 18).

Espoon kaupungin nettisivujen mukaan aikuissosiaalityö tarjoaa ohjausta ja tukea liittyen arjen hallintaan, ongelmien ennaltaehkäisyyn ja äkillisiin kriisitilanteisiin. Aikuissosiaalityö on suunnitelmallista sosiaalityötä, joka pohjautuu palvelutarpeen arviointiin ja asiakassuunnitelmaan, joita tehdään yhdessä asiakkaan kanssa. Aikuissosiaalityö tekee yhteistyötä muiden toimijoiden kanssa löytääkseen kullekin asiakkaalle sopivimmat palvelut. (Espoon kaupunki.)

Vaikka aikuissosiaalityön käsitettä on määritelty ja jäsenelty, käsitteeseen liittyy epäselvyyttä eikä käsitteelle ole vakiintunutta määritelmää (Karjalainen ym. 2019, 18). Käsitteen epäselvyys näkyy esimerkiksi siinä, ettei aikuissosiaalityön ulkopuolella tiedetä kovin hyvin, mitä aikuissosiaalityö on (Taina & Kotiranta 2014, 180).

2.2 Pakolais- ja maahanmuuttajapalvelut

Pakolais- ja maahanmuuttajapalveluissa tehtävä työ on nykymuodossaan melko uutta Suomessa (Jokinen & Juhila 2008, 35). Maahanmuuttajataustaisten määrä on kasvanut Suomessa huomattavasti 1990-luvulta tähän päivään. Vuonna 1990 ulkomaalaistaustaisten osuus Suomen väestöstä oli alle prosentin, kun taas vuonna 2021 se oli 8,5 prosenttia. Uudellamaalla ulkomaalaistaustaisten osuus on selvästi koko maan keskiarvoa suurempi, sillä Uudellamaalla ulkomaalaistaustaisten osuus oli vuonna 2021 15,7 prosenttia. (Tilastokeskus 2022.)

Pakolais- ja maahanmuuttajapalveluissa tehtävää työtä raamittaa kotoutumislaki, jonka mukaan kunnalla on yleis- ja yhteensovittamisvastuu kotouttamisen suunnittelusta, kehittämisestä ja seurannasta. Kunnan tulee tehdä kotoutumista tukevia toimenpiteitä ja järjestää kotoutumista tukevia palveluita. (Laki kotoutumisen edistämisestä 1386/2010.) Kotoutumista tukevilla toimenpiteillä ja palveluilla pyritään edistämään maahanmuuttajien itsenäistä elämää, johon liittyvät muun muassa kielitaito, työllisyys sekä yhteiskunnan toimintaperiaatteiden ja palveluiden tunteminen (Anis 2013, 155).

On syytä huomioida, että vaikka kotoutumislaisissa (1386/2010) määritellään pakolais- ja maahanmuuttajapalveluille tietyt tehtävät, näitä tehtäviä voidaan toteuttaa monin eri tavoin. Siinä, miten pakolais- ja maahanmuuttajapalvelut on organisoitu, onkin kuntien välillä paljonkin eroja. Yksi merkittävä eri kuntien pakolais- ja maahanmuuttajapalveluita yhdistävä tekijä on kuitenkin se, että pakolais- ja maahanmuuttajapalveluita toteutetaan monen eri tahon yhteistyönä.

On erittäin tärkeää, että pakolais- ja maahanmuuttajapalveluissa – kuten totta kai muillakin sosiaalityön alueilla – huomioidaan asiakkaiden yksilöllisyys ja heidän taustojensa erilaisuus. On eri asia paeta pakon edessä esimerkiksi sotaa tai vainoa kuin muuttaa omasta halustaan esimerkiksi opiskelemaan tai tekemään töitä. Kotoutumista tukevia palveluita järjestettäessä tulee huomioida,

että kotoutumisprosessit ovat eri tahtisia ja eri ihmiset tarvitsevat hyvin erityyppisiä palveluita. (Anis 2013, 159–160.)

Niin sanotun kotoutumisajan – noin kolme vuotta maahan saapumisesta – jälkeen pakolais- ja maahanmuuttajapalveluiden tukitoimet päättyvät ja asiakas siirtyy yleisen sosiaalihuollon piiriin (Turtiainen 2013, 202). Yleisen sosiaalihuollon piirissä maahanmuuttajat ja kantasuomalaiset ovat sosiaalityön asiakkaina usein samoista syistä. Maahanmuuttajilla voi kuitenkin olla suurempi pitkittyneen työttömyyden ja syrjäytymisen riski. (Anis 2013, 147–148.)

2.3 Aikaisempi tutkimus aikuisten parissa tehtävästä sosiaalityöstä

Aikaisempaa suomalaista tutkimusta liittyen sosiaalityön opiskelijoiden käsityksiin aikuisten parissa tehtävän sosiaalityön sisällöistä ja vetovoimatekijöistä on hyvin vähän. Aikuisten parissa tehtävään sosiaalityöhön liittyviä käsityksiä on Suomessa tutkittu oikeastaan vain muutamassa pro gradu -tutkielmassa, ja nämäkin tutkielmat keskittyvät sosiaalityön opiskelijoiden sijaan aikuisten parissa jo työskenteleviin sosiaalityöntekijöihin (esim. Märsynaho 2016; Raitio 2019; Tolonen 2012) ja aikuisten parissa tehtävän sosiaalityön yhteistyötahoihin (esim. Mäkelä 2015).

Lähestulkoon ainoa suomalaistutkimus, joka käsittelee sitä, mitkä asiat sosiaalityön opiskelijoita sosiaalityössä houkuttavat, on Johanna Kallion ym. (2021) tutkimus sosiaalityön opiskelijoiden ammatinvalintamotiiveista. On syytä huomioda, että kyseisessä tutkimuksessa ei tarkastella spesifisti aikuisten parissa tehtävää sosiaalityötä, vaan tutkimus käsittää koko sosiaalityön kentän.

Satu Tolonen tarkastelee pro gradu -tutkielmassaan sitä, millaisia käsityksiä kunnan sosiaalitoimistossa työskentelevillä sosiaalityöntekijöillä on aikuissosiaalityön sisällöistä ja rooleista. Tolosen mukaan aikuissosiaalityön tehtävät ja tavoitteet ovat organisaatiosalla paikoin jäsentymättömiä ja aikuissosiaalityön sisältöjen ja roolien selkeä määrittäminen on vaikeaa niin sosiaalityöntekijöille itselleen kuin muille palvelutahoillekin. (Tolonen 2012.)

Tolosen mukaan sosiaalityöntekijät pitävät aikuissosiaalityön keskeisimpinä elementteinä asiakastyötä, dokumentointia ja moniammatillista verkostotyötä. He pitävät tärkeänä myös kehittämistyötä sekä tiedon tuottamista ja välittämistä yhteiskunnallisen päätöksenteon tueksi. Myös toimeentulotukityö nähdään tärkeänä, vaikkakin katsotaan, että aikuissosiaalityötä on kehitetty toimeentulotukityöstä suunnitelmallisemmaksi sosiaalityöksi. (Tolonen 2012.)

Tolosen mukaan sosiaalityöntekijöiden käsitykset aikuissosiaalityön rooleista jäsentyvät sekä sosiaalityön ammatillisten lähtökohtien että muiden palvelutahojen odotusten kautta. Sosiaalityöntekijöiden mukaan heidän käsityksensä aikuissosiaalityön rooleista eroavat ainakin osittain muiden palvelutahojen odotuksista. Sosiaalityöntekijät näkevät, että he ovat kokonaisvaltaisia vastuunkantajia, mutta että muut palvelutahot näkevät heidän työnkuvansa kapeampana – esimerkiksi lähinnä taloudellisissa asioissa auttamisena. Toisaalta sosiaalityöntekijät kokevat myös, että nykypäivän tehokkuutta korostavassa työelämässä muilla palvelutahoilla on aikuissosiaalityötä kohtaan epärealistisia odotuksia, joiden täyttäminen on mahdotonta. (Tolonen 2012.)

Teijo Raitio tarkastelee pro gradu -tutkielmassaan sitä, miten aikuissosiaalityössä työskentelevät sosiaalityöntekijät puhuvat maahanmuuttajien parissa tehtävästä aikuissosiaalityöstä. Raition mukaan sosiaalityöntekijät katsovat, että maahanmuuttajien parissa tehtävä aikuissosiaalityö määrittyy etenkin kotouttamisen ja integraation pyrkimisen kautta. Ongelmallisena sosiaalityöntekijät pitävät aikuissosiaalityön resurssien puutteellisuutta ja auttamiskeinojen rajallisuutta. Sosiaalityöntekijät myös toivovat lisää koulutusta esimerkiksi eri kulttuureihin ja traumoihin liittyen. (Raitio 2019.)

Minna Märsynaho käsittelee pro gradu -tutkielmassaan maahanmuuttajien parissa työskentelevien sosiaalityöntekijöiden käsityksiä maahanmuuttajien parissa tehtävän työn haasteista. Märsynahon mukaan sosiaalityöntekijät katsovat, että haasteet liittyvät etenkin kommunikaatioon, kulttuurieroihin, asiakkaiden traumaattisiin kokemuksiin, kotoutumiskoulutuksen joustamattomuuteen ja työn liian vähäisiin resursseihin. (Märsynaho 2016.)

Heli Mäkelä tarkastelee pro gradu -tutkielmassaan sitä, millaisia käsityksiä päihde- ja mielenterveystyöntekijöillä on aikuissosiaalityön asiantuntijuudesta ja aikuissosiaalityön merkityksestä moniammatillisessa yhteistyössä. Mäkelän mukaan aikuissosiaalityö näyttäytyy päihde- ja mielenterveystyöntekijöille sosiaaliturvatyönä, huolenpitona, tukemisena, yhteiskuntaan sopeuttamisena ja muutostyönä. Mäkelä nostaa esiin, että aikuissosiaalityön moninaisuudesta huolimatta päihde- ja mielenterveystyöntekijöiden käsityksissä liittyen aikuissosiaalityön merkitykseen moniammatillisessa yhteistyössä korostuu taloudellisista asioista huolehtiminen. Taloudellisista asioista huolehtimisen lisäksi päihde- ja mielenterveystyöntekijät nimeävät aikuissosiaalityön tehtäviksi moniammatillisessa yhteistyössä sosiaaliturvasta huolehtimisen ja palvelukokonaisuuden koordinoimisen. (Mäkelä 2015.)

Aikaisempien aikuisten parissa tehtävää sosiaalityötä käsittelevien tutkimusten perusteella voidaan todeta, että aikuisten parissa tehtävän sosiaalityön sisältöjen ja roolien sekä aikuisten parissa tehtävään sosiaalityöhön liittyvien käsitysten selkeyttämiseksi on tarvetta. Se, että aikuisten parissa tehtävä sosiaalityö näyttäytyisi selkeämpänä niin aikuisten parissa tehtävän sosiaalityön asiakkaille, työntekijöille kuin yhteistyötahoillekin, loisi perustan aiempaa toimivammalle asiakas- ja kehittämistyölle (Tolonen 2012, 73).

Kallio ym. tarkastelevat tutkimuksessaan sosiaalityön opiskelijoiden ammatinvalintamotiiveja.

Kallion ym. mukaan sosiaalityön opiskelijoiden ammatinvalintamotiivit ovat useimmiten ideologisia ja sisäisiä: tärkeimpiä motiiveja ovat halu vaikuttaa yhteiskunnallisiin epäkohtiin sekä halu auttaa heikoimmassa asemassa olevia. Myös ulkoiset uraan liittyvät motiivit – etenkin ammatillisen pätevyyden saaminen ja työllistyminen – ovat sosiaalityön opiskelijoille tärkeitä. (Kallio ym. 2021.) Ideologisten ja sisäisten motiivien korostuminen on linjassa useiden kansainvälisten tutkimusten kanssa (esim. Bozek ym. 2017; Furness 2007; Stevens ym. 2010). Kansainvälisiin tutkimuksiin liittyen on kuitenkin syytä huomioida, että Suomen erottaa monista muista maista sosiaalityöntekijöiden korkeampi koulutustaso.

On relevanttia kysyä, onko ristiriita sosiaalityön opiskelijoiden ammatinvalintamotiivien ja työelämän välillä kasvamassa ja tuleeko kyseinen ristiriita tulevaisuudessa lisäämään sosiaalityöntekijöiden stressiä, kuormittuneisuutta ja vaihtuvuutta (Kallio ym. 2021, 505).

Sosiaalityötä määrittävät entistä enemmän resurssien niukentuminen ja toimintamahdollisuuksien heikentyminen (Mänttari-van der Kuip 2015). Liian vähäisiin resursseihin liittyvä huoli näkyy niin Kallion ym. (2021) tutkimuksessa kuin aikuisten parissa tehtävää sosiaalityötä käsittelevissä tutkimuksissakin.

3 TUTKIMUSASETELMA

Tutkimus toteutettiin kyselytutkimuksen muodossa. Kohdistimme kyselyn sosiaalityön opiskelijoille, joilla on oikeus toimia sosiaalityöntekijän ammatissa tilapäisesti eli opiskelijoille, jotka ovat sijaispäteviä sosiaalityöntekijöitä. Tilapäisesti sosiaalityöntekijänä voi toimia enintään vuoden ajan henkilö, joka opiskelee sosiaalityöntekijän ammattiin ja on suorittanut hyväksytysti

sosiaalityön aineopinnot sekä käytännön harjoittelun (Laki sosiaalihuollon ammattihenkilöstä 817/2015, 12 §).

3.1 Tutkimuskysymykset

Tutkimuskysymykset tässä tutkimuksessa ovat 1) Millaisia käsityksiä sosiaalityön opiskelijoilla on aikuisten parissa tehtävän sosiaalityön sisällöistä? 2) Millaisia ovat aikuisten parissa tehtävän sosiaalityön vetovoimatekijät sosiaalityön opiskelijoiden näkökulmasta?

Tutkimuskysymysten avulla pyritään tuottamaan käytäntötutkimuksen keinoin uutta tietoa sosiaalityöntekijöiden rekrytoinnin ja perehdyttämisen tueksi.

3.2 Tutkimusaineisto ja sen hankinta

Keräsimme tutkimuksen aineiston sosiaalityön opiskelijoille suunnatulla suomenkielisellä kyselylomakkeella, joka koostui aikuisten parissa tehtävän sosiaalityön sisältöjä ja työn vetovoimatekijöitä käsittelevistä kysymyksistä. Lomake sisälsi neljän vastaajan taustatietoja kartoittavan kysymyksen lisäksi viisi avokysymystä sekä viisi monivalintakysymystä, jotka kytkeytyvät tutkimuksen aiheeseen.

Taustatietoja kartoittavilla kysymyksillä selvitimme opiskelijan akateemista taustaa sekä sosiaalityön työkokemusta. Kysymyksiin vastattiin dikotomisesti kyllä tai ei. Avoimet kysymykset käsittelivät aikuisten parissa tehtävän sosiaalityön sisältöjä, ominaisuuksia, asiakkaita, sekä työn hyviä ja huonoja puolia. Avovastausten merkkimäärää ei rajattu, vaan vastata pystyi haluamallaan laajuudella. Kyselyn lopuksi esitettiin viisi väittämää aikuisten parissa tehtävästä sosiaalityöstä sekä työskentelystä Espoon kaupungin sosiaalityössä. Väittämiin vastattiin viisiasteisella Likert-asteikolla.

Kyselylomakkeen toteutimme hyödyntäen Helsingin yliopiston e-lomaketta. Kyselylomakkeen liitteeksi laadimme saatekirjeen, joka sisälsi lisätietoa tutkimuksesta ja sen toteutuksesta. Saatekirjeessä määriteltiin myös tutkimuksessamme esiintyvä käsite aikuisten parissa tehtävä sosiaalityö.

Kyselyllä pyrimme tavoittamaan Helsingin yliopiston sosiaalityön opiskelijoita ja kyselylomake jaettiin sähköpostitse Helsingin yliopiston sosiaalityön opiskelijoiden ainejärjestön Stydi ry:n sähköpostilistan kautta. Välitimme kyselylomakkeen myös syksyllä 2022 järjestettyjen kurssien Käytäntötutkimus, Sosiaalityö ja ihmisoikeudet, sekä Interaction skills in social work opiskelijoille Moodle-alustan kautta. Kyselylomake jaettiin lisäksi myös Stydi ry:n Facebook-ryhmässä.

Kyselyyn palautui 32 vastauslomaketta. Kaksi lomakkeista oli identtisiä, joten yhden vastaajan vastaukset olivat tallentuneet kahteen kertaan. Toinen mainituista lomakkeista päädyttiin poistamaan, joten tosiasiallisesti tutkimuksen aineisto muodostui 31:n kyselyyn osallistuneen opiskelijan vastauksista. Yksi kyselyyn vastanneista oli jättänyt vastaamatta avoimiin kysymyksiin, mutta huomioimme vastaukset taustatietoihin ja väittämiin osana analyysia. Kaikki vastaajat olivat oikeutettuja toimimaan sosiaalityöntekijän sijaisena, 29:llä (94 prosenttia) heistä oli kokemusta sosiaalityöntekijän sijaisena toimimisesta ja 19 (61 prosenttia) vastaajista oli työskennellyt sosiaalityöntekijän sijaisena aikuisten parissa tehtävässä sosiaalityössä. Vastaajista 14:llä (45 prosenttia) oli aiempi korkeakoulututkinto ja tutkimuksessa esiintyviä tutkintoja olivat esimerkiksi sosionomi (AMK ja YAMK), teologian maisteri, filosofian maisteri, valtiotieteiden kandidaatti sekä maisteri.

3.3 Aineiston analyysitavat

Aineiston analysoimiseen olemme käyttäneet aineistolähtöistä temaattista sisällönanalyysia, jonka lisäksi reflektoimme vastaajien taustatietoja sekä heidän vastauksiaan esitettyihin väittämiin avovastausten kanssa. Analyysin tavoite on luoda uutta tietoa järjestämällä aineistoa teemojen avulla ja tekemällä prosessin esille nostamista ilmiöistä luotettavia johtopäätöksiä.

Analysoitava aineisto koostuu vastaajien e-lomakkeelle tallentamista vastauksista, jotka mahdollistavat useita erilaisia tarkastelutapoja. Analyysi painottuu avokysymyksiin saatuihin vastauksiin, jotka tarjosivat tarkasteltavaksi runsaan ja mielenkiintoisen osan aineistoa. Analyysissa on huomioitu myös vastaajien ilmoittamat taustatiedot sekä heidän vastauksensa esitettyihin väittämiin. Laadulliselle tutkimukselle riittävän mutta määrälliselle suppean perusjoukon johdosta laajemman kvantitatiivisen analyysin tekemistä väittämien yhteydessä ei koettu tarkoituksenmukaisena. Väittämien vastauksista on pääteltävissä vastaajien näkemyksiä aikuisten parissa tehtävän sosiaalityön luonteesta ja vetovoimasta sekä Espoon kaupungista

sosiaalityön ammattiympäristönä. Tutkimuksen tulokset-osion vetovoimatekijöitä käsittelevässä luvussa 4.3. väittämiin saadut vastaukset on esitetty pylväsdiagrammien muodossa.

Olemme toteuttaneet analyysin temaattisena sisällönanalyysina, joka soveltuu laadullisen aineiston analyysiin (Braun & Clarke 2006). Kuusiosaisen työvaiheita kuvaavan jäsennyksen avulla metodi tarjoaa teoreettisesti joustavan tavan asennoitua aineistoon. Suhteessa toisiin laadullisen tutkimuksen metodeihin sekä erilaisiin ontologisiin ja epistemologisiin lähestymistapoihin artikkelin esittelemä metodi tarjoaa selkeät reunaehdot analyysin toteuttamiselle. (Braun & Clarke 2006, 2.) Työvaiheiden erittely koostuu alustavasta aineistoon tutustumisesta, koodien luomisesta, teemojen etsimisestä, niiden lainauksiin suhteuttamisesta ja uudelleen nimeämisestä, sekä tulosten raportoinnista.

Temaattisen sisällönanalyysin keinoin aineistosta tunnistetaan toistuvia teemoja analysoitaviksi ja raportoitaviksi. Tutkijoina tehtävämme on analyysin keinoin järjestää ja kuvailla aineistoa yksityiskohtien kautta. (Braun & Clarke 2006, 6.). Temaattinen analyysi on metodi joka todellisuuden kuvaamisen lisäksi voi purkaa ja jäsentää näkemystä todellisuudesta. Metodien teoreettisten lähtökohtien selkeyttäminen on tärkeää, sillä kaikki teoreettiset viitekehykset sisältävät oletuksia tiedon luonteesta ja siitä millaisena todellisuus näyttäytyy. Laadukas temaattinen analyysi läpivalaisee oletukset tehden teoriapohjan näkyväksi. (Braun & Clarke 2006, 9.)

Tutustuttuamme alustavasti aineistoon käynnistimme analyysin määrittämällä aineistosta nousevat viisitoista koodia, joiden avulla avovastausten järjestäminen eteni. Tarkastelimme vastauksia seuraavien koodien avulla: aihepiirit, haasteellisuus, kehittäminen, kontrolli, lastensuojelu, palkkaus, palvelujärjestelmä, raha, riskitekijät, sosiaaliturva, toimeentulo, tuki, työyhteisö, valta ja vastuu.

Osa koodista tuotti runsaasti havaintoja ja osa hieman yllättäenkin ei juurikaan. Koodattuamme järjestelmällisesti kaikki avovastaukset, järjestimme koodit kahdeksaan koodiryhmään, joiden avulla aineiston tarkastelu eteni. Löydöksiä kuvaavat kahdeksan koodiryhmää muodostuivat seuraavasti: valta-asetelmat, työn tekemisen rakenteet, laaja-alaisuus, turvallisuus, taloussosiaalityö, sosiaalityön sisällä tapahtuva vertailu, työn aihepiirit sekä sosiaalityöntekijän ominaisuudet. Jako mainittuihin koodiryhmiin tuotti analyysia varten hyödyllisen jäsennyksen, jonka avulla opiskelijoiden käsitykset aikuisten parissa tehtävän sosiaalityön sisällöistä ja vetovoimatekijöistä

asettuivat selkeämmin tarkasteltavaksi. Koodiryhmien uudelleen järjestelyn ja aineistolöydösten tarkastelun kautta tulosten raportointi eteni ja mahdollisti koodiryhmien yhdistämisen neljään teemaan. Aineistolainausten yhteydessä olemme korjanneet vastauksista muutamia selkeitä kirjoitusvirheitä. Virheiden korjaamisen yhteydessä vastaus ei ole sisällöllisesti muuttunut, eikä näin ollen vaikuta analyysiprosessiin.

3.4. Tutkimus käytäntötutkimuksena

Tutkimus pohjautuu Espoon pakolais- ja maahanmuuttajapalveluiden johtavan sosiaalityöntekijän kanssa yhteistyössä tarkennettuun aikuisten kanssa tehtävän sosiaalityön aihepiiriin, jota tarkastellaan opiskelijoille suunnatun kyselyyn perustuvan aineiston avulla. Tutkimuksella kartoitettavat jo sosiaalityöntekijän sijaispätevyyden omaavien sosiaalityön opiskelijoiden käsitykset ja niistä tehtävät havainnot muodostavat käytäntötutkimuksen osapuolten yhteisinä kiinnostuksen kohteina perustan dialogiselle oppimiselle, sekä sen avulla rakentuvalla uudella tiedolla.

Toteutettava tutkimus lähestyy aihetta dialogisen oppimisen periaattein, joissa yhteisesti luotavien, muokattavien ja jaettavien kohteiden kehittämiseksi työskennellään yhteisöllisesti oppien (Kääriäinen ym. 2018, 8). Yhteisöllä tässä yhteydessä tarkoitetaan kurssin kolmihenkisen ohjausryhmän opiskelijoiden sekä työyhteisön edustajan muodostamaa reflektioryhmää. Työyhteisön puolesta toimintaan osallistuu yksi henkilö, jolla on mahdollisuus liittyä prosessiin dialogisesti. Yksilöoppimisen tai pelkän sosiaalisen vuorovaikutuksen sijasta korostettaviksi asetuvat yhteiset versioitavat konkreettiset tuotokset, joiden on tarkoitus muokkautua myös jatkokäyttöön (Paavola 2012, 1). Yhteistyössä työyhteisön kanssa voidaan kasvattaa ymmärrystä sosiaalityön opiskelijoiden näkemyksistä liittyen aikuisten parissa tehtävään sosiaalityöhön, sekä pohtia tutkimuksen vaikutusmahdollisuuksia sosiaalityön rekrytointi- ja perehdytyskäytäntöjen kehittämiseen.

Käytäntötutkimuksen rakentuminen kiinnostavana ja relevanttina kaikille siihen osallistuville osapuolille edellyttää aktiivista keskustelua tutkimuksen etenemisestä työyhteisön kanssa. Tutkimuksen nopeahko etenemistähti ja aikataulutodellisuuksien realiteetit huomioon ottaen työyhteisön edustajan kanssa tutkimuksesta käymämme keskustelut olivat luontevan vuorovaikutteisia sekä onnistuneita. Keskustelut olivat laajuudeltaan kaikkia osapuolia tyydyttäviä ja niitä käytiin kohtuullisissa määrin. Raportoimme Espoon kaupungin yhteyshenkilölle

tutkimuksen työvaiheista sekä esittelimme analyysiprosessin etenemistä. Yhdessä hänen kanssaan kävimme läpi alustavaa pohdintaa tutkimuksen tuloksista.

Dialogisen oppimisen suunnitteluperiaatteet eivät muodosta mitään tarkkaa pedagogista mallia, vaan niiden mukainen työskentely voi todentua yhteistä oppimista korostavana lähestymistapana, jossa keskiöön nostetaan tutkimuksen vaiheiden työstämisessä muodostuvia ulottuvuuksia sekä erilaisia välittyneitä prosesseja. Periaatteiden ei ole tarkoitus toteutua täydellisinä ja samanaikaisesti, vaan niitä voidaan käyttää ja soveltaa joustavasti etsittäessä tapoja toteuttaa työskentelyä. (Paavola 2012, 2–8.) Periaatteita voidaan hyödyntää tutkimuksen kaikissa vaiheissa mahdollistaen monipuolinen sekä oivaltava työtapa. Soveltavan ja perustutkimuksen rajoja koetteleva käytännöistä ponnistava tutkimusprosessi voi päätyä hyvinkin teoreettiseen lopputulemaan havaintopitoisuuden jalostuessa teoriapitoisuudeksi (Saurama 2016, 93).

Rajasimme aineiston keruun opiskelijoille tehtävään kyselyyn hyödyntääksemme aiheelle oleellista sekä käytäntötutkimukselle arvokasta näkökulmaa. Kriteeristönä käytäntötutkimukselle mainitut käyttökelpoisuus, hyödyllisyys ja kustannustehokkuus (Kääriäinen ym. 2018, 145) kohtaavat valitun ratkaisun, sillä ne tukevat anonyminä toteutettavan opiskelijakyselyn muotoa. Tutkimusta varten suunniteltu kyselylomake sisältää useampia avoimia kysymyksiä, ja niihin saatavat vastaukset kannustavat tutkijoita kehittämään käytäntötutkimusta prosessin edetessä luovien ratkaisujen kautta vastaamaan tarkoitustaan uuden tiedon tuottajana.

3.5 Tutkimusetiikka

Tutkimus noudattaa Tutkimuseettisen neuvottelukunnan laatimaa hyvän tieteellisen käytännön ohjeistusta (Tutkimuseettisen neuvottelukunnan ohje 2019). Tutkimukseen osallistuminen on ollut osallistujille vapaaehtoista. Tutkimus on toteutettu vastuullisesti ja huomioiden eettiset kysymykset sen kaikissa vaiheissa.

Täyttämällä ja palauttamalla kyselylomakkeen tutkimukseen osallistujat hyväksyivät heidän antamiensa tietojen käyttämisen tutkimustarkoitukseen lomakkeen tallentamisen yhteydessä. Hyväksymiskäytännöstä on kerrottu kyselylomakkeessa. Kyselylomakkeeseen vastaaminen ei edellytä tunnistetietojen antamista, joten erillistä tietosuojaselostetta ei tarvita. Vaikka tutkimuksessa ei kerätty henkilötietoja, on mahdollista, että vastaajat olisivat avovastauksissaan

kertoneet esimerkiksi työhistoriastaan yksityiskohtia, jotka saattaisivat johtaa yksittäisten henkilöiden tunnistamiseen. Kukaan vastaajista ei kuitenkaan kertonut vastauksissaan sellaisia yksityiskohtia, että niitä olisi tarvinnut jälkikäteen poistaa vastaajan tai kenenkään muunkaan henkilön anonymiteetin takaamiseksi.

Tutkimuksen aineistoa säilytetään OneDrive-palvelussa ja tutkimuksen aineisto hävitetään tutkimuksen päätyttyä. Tutkimuksen kyselylomakkeella saatuja vastauksia hyödynnetään vain tässä tutkimuksessa. Tutkimuksen aineisto hävitetään viimeistään maaliskuussa 2023 tutkimuksen valmistuttua.

Koska kysely on toteutettu anonymisti, tutkimusta tekevillä opiskelijoilla ei ole tietoa vastaajien henkilöllisyydestä. Tutkimus ei siten vaaranna, vaikka osapuolet tietäisivät tai tuntisivatkin toisensa entuudestaan.

Tutkimusetiikan kannalta on tärkeä huomioida tutkimusta tekevän työryhmän jäsenten asema sosiaalityöiden maisteriohjelman opiskelijoina Helsingin yliopistossa, eli tutkimukseen valikoidun kohderyhmän vertaishenkilöinä. Kaikki kolme työryhmän jäsentä ovat toimineet sosiaalityön ammattitehtävissä sosiaalityöntekijän sijaisina, mutta eivät ole varsinaisesti työskennelleet aikuisten parissa tehtävässä sosiaalityössä.

3.6 Työryhmän jäsenten välinen työnjako

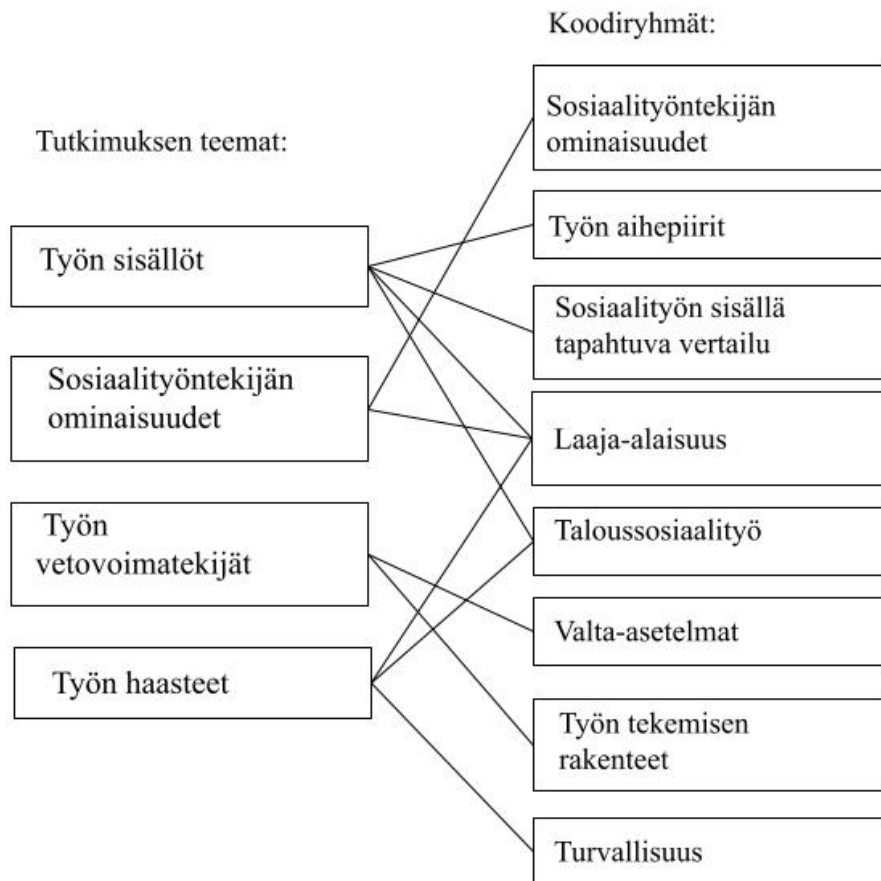
Kaikki ryhmän kolme jäsentä ovat osallistuneet tutkimuksen eri vaiheisiin aktiivisesti. Tutkimuksen suunnittelu ja valmistelu alkoi syksyllä 2022 ja eteni käytäntötutkimusta käsittelevän kurssin mukaisesti. Suunnittelimme kyselytutkimuksessa käytettävän e-lomakkeen ja sen yhteydessä jaettavan saatekirjeen yhdessä. Esittelimme tutkimusta Vuorovaikutus sosiaalityössä-kurssin osallistujille kolmissin, ja jaoimme tutkimuslomakkeen jakamiseen liittyvät tehtävät tasapuolisesti ryhmän jäsenten kesken. Wilma muodosti e-lomakkeen ja vastasi sen hallinnoinnista.

Wera perehtyi aiempaan aiheesta tehtyyn tutkimukseen ja koosti siihen liittyvät osiot. Sami kirjoitti tutkimusasetelmaa ja tutkimuksen etiikkaa käsittelevän osuuden. Wilma ja Sami keskittyivät aineiston analyysiin ja kirjoittivat tutkimuksen rakenteesta, analyysiprosessista sekä tutkimustuloksista. Johdanto-osion ja Johtopäätökset-osion toteutimme koko ryhmän aktiivisessa

yhteistyössä. Kaikki ryhmän jäsenet osallistuivat työyhteisön kanssa tapahtuvaan viestintään sekä olivat läsnä Espoon yhteyshenkilön kanssa järjestetyissä etätapaamisissa. Myös tutkimusraportin kirjoittaminen sekä ohjausryhmän tapaamisiin osallistuminen toteutui sujuvasti ja aikatauluista pystyttiin sopimaan joustavasti. Ryhmä onnistui aktiivisen kommunikoinnin avulla hyödyntämään jäsentensä vahvuuksia, syventämään osaamistaan sekä oppimaan uutta prosessin edetessä.

4 TUTKIMUSTULOKSET

Seuraavaksi esittelemme tutkimusaineiston analyysin tuloksia jakamalla ne neljään teemaan. Valittu esitystapa vastaa tutkimuskysymyksiimme opiskelijoiden käsityksistä sosiaalityön sisältöihin ja vetovoimatekijöihin liittyen. Paikansimme aineistosta koodauksen keinoin tutkimustehtäväämme kytkeytyviä sanoja sekä ilmaisuja, ja järjestimme ne kahdeksan koodiryhmän kautta paremmin tarkasteltavaan muotoon. Jäsennettyämme alustavia tuloksia koodien avulla, päätimme tutkia niitä tarkemmin jaottelemalla havainnot neljään teemaan. Teemat toimivat tutkimustuloksia esittelevinä väliotsikoina.

Kuvio 1. Koodiryhmien jäsentymisen teemoiksi

4.1. Opiskelijoiden käsityksiä aikuisten parissa tehtävän sosiaalityön sisällöistä

Kartoitimme opiskelijoiden näkemyksiä siitä, minkälaisien asioiden parissa työskennellään aikuisten parissa tehtävässä sosiaalityössä. Vastauksissa korostui toimeentuloon ja talouteen liittyvät asiat sekä asumis- ja päihdeongelmien kanssa työskentely. Myös muita aihealueita esiintyi runsaasti ja vastaajat painottivat niitä vaihtelevasti. Vastaajat, jotka ilmoittivat väittämien vastauksissaan olevansa erittäin kiinnostuneita työskentelemään sosiaalityöntekijänä aikuisten parissa tehtävässä sosiaalityössä kuvailivat avovastauksissaan sosiaalityön sisältöjä laajemmin ja vähemmän ongelmalähtöisesti.

“Aikuisten parissa tehtävälle sosiaalityölle mikään ei ole vierasta eli asioina voivat olla kaikki ihmisen elämään liittyvät asiat. Usein asiat kuitenkin liittyvät elämänhallintaan: tukemiseen,

itsenäisen suoriutumisen edistämiseen, toimeentuloon, talouden hallintaan, tarvittavien palveluiden kartoittamiseen.” (vastaaja 27)

“Moninaisten elämäkysymysten kanssa. Esimerkiksi elämänhallinta, taloustilanne, sairastumiset ja tämän vaikutukset elämäntilanteeseen.” (vastaaja 20)

“Todella paljon talousasioita, sekä velkaantumiseen liittyen että keskustelua siitä, mihin aikuissosiaalityöstä voidaan myöntää tukea. Sitten asumiseen liittyvät asiat, asumisen ongelmat, asunnon hankinta. Varmasti myös päihteet ja mielenterveyden kysymykset.” (vastaaja 2)

Taloussosiaalityöhön liittyvät sisällöt muodostivat keskeisen teeman opiskelijoiden vastauksissa aikuisten parissa tehtävän sosiaalityön sisällöistä. Palautetuista 31 kyselyn vastauksista jokaisessa mainittiin joko sana talous, raha, toimeentulo tai toimeentulotuki. Taloussosiaalityötä kuvattiin opiskelijoiden kertomuksissa osana aikuisten parissa tehtävää sosiaalityötä ja toimeentulon kautta pohdittiin myös rahan kautta ilmeneviä vallan ja kontrollin elementtejä aikuisten parissa tehtävässä sosiaalityössä. Taloussosiaalityön sisällöt näyttäytyivät olevan aikuisten parissa tehtävän sosiaalityön keskiössä ja siten vaikuttavan aikuisten parissa työskentelyyn.

“Vaikka toimeentulotuki on tärkeä työkalu, se tuo työhön vallan ja kontrollin elementtejä, jotka tekevät työstä usein haastavaa “ (vastaaja 24)

“ Päättökset täydentävästä/ehkäisevästä toimeentulotuesta saattavat vaikuttaa asiakassuhteeseen ja raha-asioista vääntäminen on välillä turhauttava “ (vastaaja 9)

Vastaajilla jotka eivät olleet kiinnostuneita työskentelemään sosiaalityöntekijänä aikuisten parissa tehtävässä sosiaalityössä kuvailivat sisältöjen aihealueita niukasti ja toimeentuloasioita painottaen. Lähes kaikki heistä mainitsivat vastauksissaan heti ensimmäisenä talouteen liittyvät asiat.

“Toimeentulotuen päätökset ovat iso osa aikuissosiaalityötä, mutta myös asumiseen liittyvät, esimerkiksi vuokravelka-asioiden selvittelyminen ja tilapäismajoituspalvelut.” (vastaaja 28)

“Talousasioiden, asunnottomuuden” (vastaaja 16)

“Talous hyvin vahvana, oman ymmärryksen mukaan välillä liiankin vahvana muiden asioiden kustannuksella. Asumistaidot, ihmissuhteet.” (vastaaja 4)

Useissa vastauksissa aikuisten parissa tehtävä sosiaalityö vertautuu lastensuojelun sosiaalityöhön. Työn kuormittavuuteen liittyvän pohdinnan perusteella useat opiskelijoista kokevat työskentelyn aikuisten parissa olevan lastensuojelun työskentelyä kevyempää. Huomionarvoista mielipiteissä on etteivät aikuisten parissa sosiaalityöntekijän sijaisena toimineet vastaajat tehneet erottelua toimialojen välillä. Työtä lastensuojelun työskentelyyn verranneilla opiskelijoilla ei ollut työkokemusta aikuisten parissa tehtävästä sosiaalityöstä, joten kyse on työhön liitetystä mielikuvista.

“Näen hyvänä puolena verrattuna esimerkiksi lastensuojeluun sen, että työ on yksinkertaisempaa (ei tarvitse huomioida samaan aikaan lasten näkökulmaa, eikä huomioida lasten suojelemista, vaikka toki lapset on tärkeää ottaa huomioon aikuisten parissakin). Työ ei ole yhtä kuormittavaa kuin lastensuojelu.” (vastaaja 3)

“Verrattuna lasten kanssa työskentelyyn kommunikointi aikuisten kanssa on todennäköisesti helpompaa, eikä työssä ole samalla lailla kontrollin elementtiä kuin lasussa.” (vastaaja 9)

Kommunikointia aikuisten kanssa luonnehdittiin helpommaksi kuin lastensuojelutyössä, jossa työntekijällä on erityinen velvollisuus huomioida lapsen etu. Valtasuhteet työntekijän ja asiakkaan välillä rakentuvat myös erilaisina, sillä vastaajan näkemyksen mukaisesti aikuisten parissa tehtävässä sosiaalityössä kontrollielementti ei näyttäyty samalla tavoin kuin lastensuojelussa.

4.2. Sosiaalityöntekijän ominaisuudet

Tutkimuksen kyselylomakkeella kartoitettiin opiskelijoiden käsityksiä ominaisuuksista, joita sosiaalityöntekijä tarvitsee aikuisten parissa tehtävässä sosiaalityössä. Opiskelijoiden vastaukset olivat enimmäkseen listauksia erilaisista ominaisuuksista, mutta muutama vastaaja oli kirjoittanut laajemmin tarvittavista ominaisuuksista sekä niiden merkityksistä työssä. Useimmin mainittuja ominaisuuksia olivat kärsivällisyys, jämäkkyys, kyky itsereflektioon, empaattisuus sekä hyvät vuorovaikutus- ja yhteistyötaidot.

“Hyvät kommunikaatiotaidot ja empatia, ymmärrys eri kohderyhmistä ja esim. heidän kohtaamastaan syrjinnästä. Näkemys siitä että asiakkaat ovat tasa-arvoisia työntekijän kanssa, ja että heillä on oma näkökulmansa ja valta päättää omista asioista itse, vaikka päätökset olisivat sosiaalityöntekijän näkökulmasta huonoja.” (vastaaja 31)

Hyvänä sosiaalityöntekijän ominaisuutena koettiin ymmärrys rakenteellisista tekijöistä sekä niiden vaikutuksista asiakkaiden elämään ja arkeen. Asiakkaiden moninaisten ongelmien ymmärtäminen nähtiin keskeisenä taitona, joka kuvastaa työntekijän laaja-alaisen osaamisen tarvetta. Osa vastaajista kuvasi aikuisten parissa tehtävää sosiaalityötä auttamistyön lisäksi myös vaikuttamistyönä, jossa rakenteellisen sosiaalityön tiedoista ja taidoista on hyötyä. Vastausten perusteella ilmeni myös tarve saada lisätietoa rakenteellisen sosiaalityön vaikuttamisen keinoista aikuisten parissa tehtävän sosiaalityön mahdollistamiseksi.

“Tärkeintä ominaisuuksien tai luonteenpiirteiden sijaan on oma asenne ja suhtautuminen. Ehdottomasti kyky kohdata asiakkaita tuomitsematta ja tasavertaisina ihmisinä. Ymmärrys rakenteellisten tekijöiden vaikutuksesta ihmisten elämiin. Huumorintaju.” (vastaaja 24)

“Tieto ja halu ymmärtää yhteiskunnallisia ongelmia. Koen rakenteellisen sosiaalityön vaateen myös kumpuavan vahvasti aikuissosiaalityöstä.” (vastaaja 7)

Opiskelijat korostivat vastauksissaan lisäksi yhteistyön tekemisen ja verkostotoiminnan taitoja, joihin myös jäämäkkyys kytkeytyi. Aikuisten parissa tehtävään sosiaalityöhön kuuluvan asiakkaiden asianajon nähtiin vaativan jäämäkkyyttä sekä reippautta vaatia asioita ja palveluita asiakkaan hyväksi. Välillä asiakkaan eduksi toimiminen voi vaatia yhteistyökumppaneiden haastamista yhteistyöhön ja yksi vastaajista näki, että välillä myös omien kollegoiden haastaminen on tarpeen. Ominaisuuksien kuvaukset kertovat aikuisten parissa toimivien sosiaalityöntekijän roolista asiakkaan asioiden ja oikeuksien puolustajana sekä eräänlaisena asianajajana.

“Uskallus ja tahto puolustaa asiakkaan oikeuksia, sillä vastakkaisia ääniä tulee vastaan joka puolelta, jopa kollegoilta, erityisesti resurssinäkökulmasta. Kyky perustella em. asiat, mikä vaatii myös vahvaa itsereflektoimisen kykyä. Kyky tehdä yhteistyötä eri toimijoiden kanssa (käytännössä puhelinkamoa ei voi olla). Yhteistyökumppanit eivät ole kaikki helposti yhteistyöhön lähteviä, mutta sosiaalityöntekijän tulee voida tarttua asioihin reippaasti tästä huolimatta, sekä jonkinlainen järjestelmällisyys ja organisointikyky (jota harjoittelen vielä itse).” (vastaaja 8)

Monipuolisten kokonaisuuksien hallitseminen ja niiden organisointiin liittyvät taidot nähtiin myös olennaisina taitoina, jotka yhdistyvät samalla aikuisten parissa tehtävän sosiaalityön sisältöjen sekä asiakaskunnan laaja-alaisuuteen. Aineistossa korostui myös palvelujärjestelmän tuntemus sekä osaaminen hyvinä sosiaalityöntekijän ominaisuuksina. Laaja palvelujärjestelmä nähtiin työssä mahdollisuutena jatkuvaan oppimiseen. Toisaalta se nähtiin niin laajana, että sen oppimiseen menee etenkin opiskelijalla paljon aikaa ja voimavaroja. Vaikka opetteluun koettiin vaativan runsaasti asiasisältöihin perehtymistä, sen kautta kertyvä tieto ja osaaminen näyttäytyi kuitenkin palkitsevana “valttikorttina”.

“ Vuorovaikutustaidot, avoimuus, kärsivällisyys, erilaisuuden hyväksyminen, kyky nähdä metsä puilta eli ymmärtää kokonaisuuksia ja nähdä asiakkaan tilanne holistisesti, rohkeus, itsereflektio.”
(vastaaja 18)

“Kaikki eri palvelut, esim. kelan etuudet. Kestää monta vuotta ennen kun nämä oppii, eli opiskelijana voi olla aika overwhelming. Ja tulee fiilis ettei voi parhaansa mukaan auttaa asiakkaita. Samalla sitten kun nämä oppii, niin sehän on valttikortti kaikki se tieto.”
(vastaaja 11)

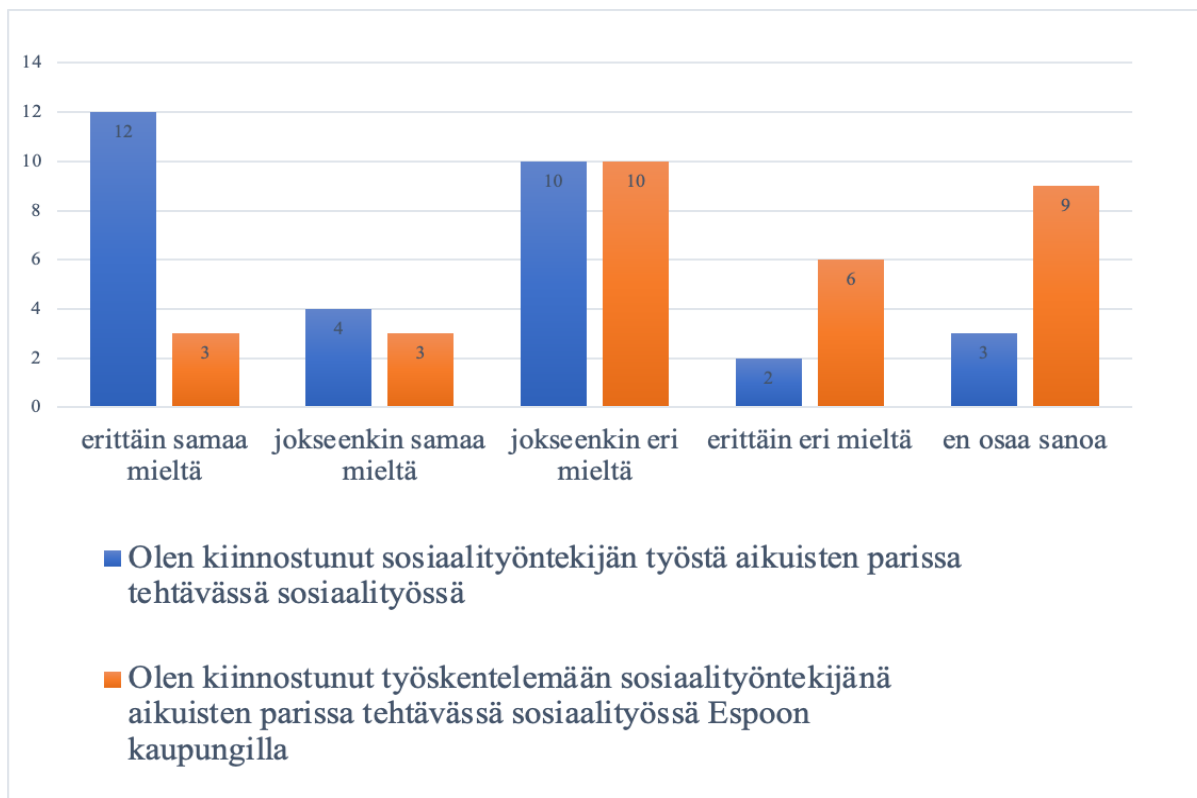
4.3 Vetovoimatekijät

Väittämiin aikuisten parissa tehtävän sosiaalityön vaativuudesta ja merkityksellisyydestä työnä kaikki kyselyyn osallistuneet opiskelijat vastasivat olevansa joko erittäin tai jokseenkin samaa mieltä väittämien kanssa (kuvio 2). Tulos ei yllätä, sillä opiskelemaan hakeudutaan yleensä itseä kiinnostaville merkityksellisiksi koetuille aloille. Myös työn vaativuuden tunnistamisen voidaan tulkita korostavan työn merkitystä ja sen korkeaa osaamistasoa. Tulokset olivat selkeitä, sillä vain yksi vastaajista ei osannut sanoa kantaansa työn merkityksellisyydestä kysyttäessä. Kukaan vastaajista ei ollut eri mieltä väittämien kanssa.

Kuvio 2. Käsityksiä aikuisten parissa tehtävän sosiaalityön vaativuudesta ja merkityksellisyydestä.

Kuitenkin kysyttäessä opiskelijoiden kiinnostuksesta työskennellä aikuisten parissa tehtävässä sosiaalityössä vastaukset hajaantuivat laajemmin (kuvio 3, sininen pylväs). Opiskelijoista hieman yli puolet ilmaisivat olevansa kiinnostuneita työskentelemään sosiaalityöntekijänä aikuisten parissa tehtävässä sosiaalityössä. Vastaajista erittäin kiinnostuneita oli 12 ja jokseenkin kiinnostuneita 4 henkilöä. Vastaajista 10 kertoi olevansa jokseenkin eri mieltä ja 2 erittäin eri mieltä kiinnostuksestaan työskennellä aikuisten parissa tehtävässä sosiaalityössä. Kolme vastaajista ei osannut sanoa kantaansa.

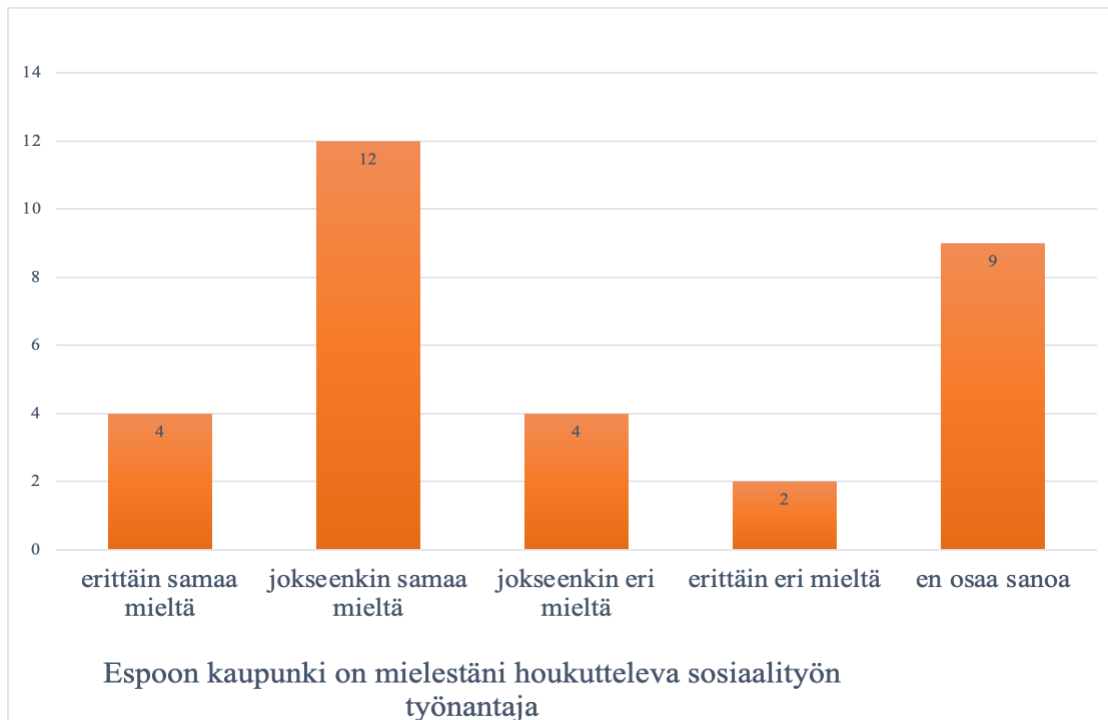

Kuvio 3. Kiinnostus sosiaalityöntekijänä toimiseen aikuisten parissa tehtävässä sosiaalityössä yleisesti ja Espoon kaupungilla.

Edellisessä pylväsdiagrammissa (kuvio 3) on näytetty lisäksi myös vastaajien näkemys siitä, kuinka kiinnostuneita he ovat työskentelemään sosiaalityöntekijänä aikuisten parissa tehtävässä sosiaalityössä Espoon kaupungin työntekijöinä (oranssi pylväs). Lähes kolmasosa kyselyyn osallistuneista (9 vastaajaa) ei osannut sanoa kantaansa työskentelyyn Espoossa, kun kysymykseen aikuisten parissa tehtävään sosiaalityöhön yleisesti vain kolme ei osannut vastata. Vastaajista kuusi ilmaisi olevansa kiinnostuneita (3 vastaajaa erittäin ja 3 vastaajaa jokseenkin kiinnostuneita) työskentelemään sosiaalityöntekijöinä Espoon kaupungilla aikuisten parissa tehtävässä sosiaalityössä. Vastaajista hieman yli puolet (16 vastaajaa, joista 10 jokseenkin ja 6 hieman eri mieltä väitteestä) eivät olleet kiinnostuneita työskentelemään sosiaalityöntekijänä Espoon kaupungilla aikuisten parissa tehtävässä sosiaalityössä. Näyttäytyi että useat aikuisten parissa tehtävästä sosiaalityöstä kiinnostuneet opiskelijat eivät osanneet sanoa kantaansa toimimiseen alalla Espoon kaupungin työntekijöinä.

Lisäksi opiskelijoilta kysyttiin Espoon kaupungin houkuttelevuudesta sosiaalityön työnantajana (kuvio 4). Edelleen lähes kolmasosa vastaajista, yhdeksän henkilöä, ei osannut sanoa kantaansa. Espoon koki houkuttelevana työnantajana hieman yli puolet vastaajista. Heistä 4 ilmaisi olevansa

erittäin samaa mieltä ja 12 jokseenkin samaa mieltä väitteestä, että Espoo on houkutteleva sosiaalityön työnantaja. Neljä vastaajista oli väitteestä jokseenkin eri mieltä ja kaksi erittäin eri mieltä. Johtopäätöksenä voidaan todeta, että opiskelijoilla ei ole kovin selkeää näkemystä toimimisesta Espoon kaupungin sosiaalityöntekijöinä. Vaikka käsitys Espoosta sosiaalityön työnantajana olisikin kohtuullisen hyvä, työskentely aikuisten parissa tehtävässä sosiaalityössä siellä ei kuitenkaan vaikuta houkuttelevalta.

Kuvio 4. Espoon kaupungin houkuttelevuus sosiaalityön työnantajana.

Osan vastauksista perusteella työtehtävien laaja-alaisuuden voi nähdä alan vetovoimatekijänä. Näitä vastauksia tarkasteltaessa aikuisten parissa tehtävä sosiaalityö sai laajemman merkityksen merkityksellisenä ihmisoikeustyönä Työntekijän tiedonhalu, vaikuttamisinto sekä suhtautuminen uusien asioiden oppimiseen ja itsensä kehittämiseen kytkeytyi vastauksissa aihepiiriltään monipuoliseen työskentelyyn, jonka yhteydessä on mahdollista jalostaa yhteiskunnallista ymmärrystä sekä omaa maailmankatsomustaan. Myös kokemus työskentelyn vaikuttavuudesta lisäsi työn merkityksellisyyttä toimien vetovoimatekijänä.

“Asioiden kirjo, joiden kanssa ollaan tekemisissä, on laaja. Työ on myös mitä suuremmissa määrin ihmisoikeustyötä, syrjäytymisen ehkäisyä ja yhteiskuntaan vaikuttamista ruohonjuuritasolla.”

(vastaaja 2)

“Työ on mielenkiinnosta ja monipuolista, asiakkaiden tilanteet ovat niin moninaisia, että aina on uutta opittavaa. Erityisesti maahanmuuttajapalveluissa koen asiakkaiden moninaisuuden taustan/kielitaidon jne. osalta suurena rikkautena, kotouttavassa sosiaalityössä asiakkaiden tilanne usein myös edistyy selkeästi ja melko nopeastikin, lisäksi työssä saa olla mukana vahvistamassa vähemmistöryhmän oikeuksia, joka tekee työstä merkityksellisen tuntuista.” (vastaaja 9)

Edellisen esimerkin vastaaja kertoi saaneensa olla mukana vahvistamassa vähemmistöryhmän oikeuksia. Myös seuraavan esimerkin vastaaja, joka kertoi toimineensa aikuissosiaalityössä sijaisena, koki tekevänsä ihmisoikeustyötä ja siten edistävänsä yhteiskunnallista tasa-arvoa. Kokemus työntekijän hyvästä vallankäytöstä näyttäytyy positiivisena ominaisuutena ja kuvastaa työn vaikuttavuutta vetovoimatekijänä.

“Olen tehnyt yhden sijaisuuden aikuissosiaalityössä. Pidin siitä että pystyin konkreettisesti auttamaan asiakkaita, tekemään käytännön ihmisoikeustyötä ja tasaamaan, vaikkakin hyvin marginaalisella tavalla, yhteiskunnassa vallitsevaa eriarvoisuutta. Esimerkiksi myöntämällä tukea harrastuskuluihin toimeentulotukiperheen lapsille pystyn edistämään lapsen oikeuksia käytännön tasolla. Parhaimmillaan sellaista hyvää vallan käyttöä.” (vastaaja 28)

Vastausten kuvauksissa aikuisten parissa tehtävään sosiaalityöhön liittyvistä asiakkaan ja työntekijän välisistä valtasuhteista nousee esiin opiskelijoiden näkemys aikuisten asiakkaiden vastuusta omissa asioissaan. Täysi-ikäisellä asiakkaalla on valta päättää omasta osallisuudestaan, sillä hänellä on niin halutessaan oikeus olla vastaanottamatta sosiaalityön palvelua. Aikuisten parissa tehtävän sosiaalityön rooli ei näyttäydy pakottavana tai velvoittavana, vaikuttaen siten työntekijän vastuun muodostumiseen asiakkaan osallisuudesta.

“Aikuinen on itse vastuussa elämästään. Sosiaalityöntekijä voi olla mukana kulkija ja tukija, mutta lopullisen vastuun valinnoistaan ottaa asiakas.” (vastaaja 5)

“Apu on asiakkaan puolesta vapaaehtoista, eli ne usein itse yrittävät parantaa elämää eikä tarvitse pakottaa. Nuorten ihmisten kanssa (ja myös vanhempien kanssa) on vielä iso chänssi että ne päihittää niiden tilannetta ja pärjää loppuelämän ilman apuja sosiaalityöstä.” (vastaaja 11)

“Aikuinen on vastuussa itsestään ja vaikutusmahdollisuudet työntekijällä esim. ”huonojen valintojen” estämisen suhteen ovat heikommat kuin stt vaikutusvalta lapsen asioissa.” (vastaaja 15)

Aikuisasiakkaiden palvelujen vapaaehtoisuus näyttäytyy työntekijän vastuuta vähentävänä, jolloin työntekijän kuormituksen ei katsota olevan yhtä suuri kuin esimerkiksi lastensuojelun sosiaalityöntekijällä. Työntekijän mahdollisuudet vaikuttaa asiakkaan asioihin voidaan kokea myös rajatumpina. Aikuisikäisten vastuunotto omasta elämästään vaikuttaa työn sisältöön, kun työntekijä ei tee samankaltaisia pakottavia ja kenties vastentahtoisia päätöksiä kuin lastensuojelussa. Asiakkaan vapaaehtoisuus sitoutua työskentelyyn sekä siihen liittyvä työntekijän vastuurooli näyttäytyy alan vetovoimaa sekä lisäävänä että myös vähentävänä tekijänä, riippuen vastaajan osapuolten välisiin valtasuhteisiin kytkeytyvästä näkökulmasta.

“...lastensuojeluun nähden näen hyvänä puolena, ettei tehdä vastentahtoisia päätöksiä, vaan aikuiset ihmiset ovat itse vastuussa valinnoistaan.” (vastaaja 29)

“Ei samanlaista vastuuta ja painetta kuin esim lastensuojelussa, palveluiden vapaaehtoisuus.” (vastaaja 26)

4.4 Haasteet ja pois työntävät tekijät

Taloussosiaalityön teemat näyttäytyivät opiskelijoiden vastauksissa osittain aikuisten parissa tehtävän sosiaalityön vetovoimaa heikentävänä tekijänä ja opiskelijoista 6 mainitsi suoraan talousasioiden olevan työn huono puoli. On kuitenkin hyvä huomata, että näistä opiskelijoista noin puolella oli kokemusta aikuisten parissa tehtävästä sosiaalityöstä. Osa opiskelijoista koki talouteen liittyvät asiat niin luotaantyöntävänä, että ne olivat esteenä aikuisten parissa tehtävän sosiaalityön työtehtäviin hakeutumiselle.

“Itse haluaisin kovasti tehdä aikuissosiaalityötä, mutta toimeentulotukihakemusten käsittely ei tunnu yhtään mieleiseltä.” (vastaaja 7)

Vastauksia lähemmin tarkastellessa opiskelijat, joilla oli jo työkokemusta aikuisten parissa tehtävästä sosiaalityöstä, eivät juurikaan kokeneet talousasioiden käsittelyä epämiellyttävänä tai turhana. Huonoina puolina työskentelyssä aiemmin aikuisten parissa tehtävää sosiaalityötä

tehneiden vastauksissa esiintyi asiakkaiden moniongelmaisuuudesta johtuvat haasteet sekä niihin kytkeytyvät palveluvajeet.

“Asiakkaiden moninaisuus ja moniongelmaisuus. palvelujärjestelmän tunteminen ja oikean palvelun löytäminen ja asiakkaan palveluiden piiriin pääseminen.” (vastaaja 25)

Opiskelijoiden käsitykset työn sisältöjen ja työntekijän osaamisen laajuudesta näyttäytyivät useissa vastauksissa alalta pois työntävinä haasteina. Vetovoimaa heikentävänä tekijänä koettiin erikoistumisen sijasta kaikesta kaiken tietäminen, eli sosiaalityön laaja-alaisten sisältöjen vaikutukset sosiaalityöntekijän osaamisvaatimukseen.

“Asioiden, joiden parissa työskennellään skaala on niin laaja, että usein tuntuu, että pitäisi tietää kaikesta kaikki, eikä ole varsinaisesti erikoistunut mihinkään.” (vastaaja 9)

“Vaatii hyvin laaja-alaista osaamista ja varmasti myös käytännön työssä on paljon muistettavia asiota, että tämä asia tulee hoitaa näin. Pitää varmasti muistaa paljon ohjeistuksia. Asiakkaiden monimutkaiset tilanteet, joihin ei välttämättä ole palveluita.” (vastaaja 21)

Vastaajat toivat esiin myös laajemmin sosiaalialalla esiintyviä työn rakenteellisia haasteita. Esimerkiksi kiireen ja suurten asiakasmäärien nähtiin hankaloittavan mahdollisuuksia tehdä suunnitelmallista sosiaalityötä. Vastausten perusteella kiire vaikutti myös työntekijän perehdyttämisen onnistumiseen. Näkemykset palvelujen ja järjestelmän toimimattomuudesta sai opiskelijat pohtimaan vastauksissaan sitä, voiko ajan puutteesta johtuen työtä tehdä niin hyvin kuin haluaisi. Vastauksissaan aikuissosiaalityön käsitteen kautta aihetta lähestyneellä vastaajalla on aiempaa työkokemusta aikuisten parissa tehtävästä sosiaalityöstä, jossa hän näkee kehitystarpeita. Vastaajan kokemus aikuisten parissa tehtävästä sosiaalityöstä liian järjestelmälähtöisenä sekä byrokraattisena estää työn tekemisen hänen haluamallaan tavalla. Palvelujärjestelmää kuvattiin myös pirstaleisena, mikä nähtiin yhtenä työn haasteista.

“Liiallinen byrokratia, resurssien puute, kiire, julkisen viranhaltijatyön jähmeät rakenteet vievät tilaa ihmissuhdeperustaiselta ja suunnitelmalliselta työltä. Esim. kotikäynteihin hyvin harvoin on aikaa, vaikka moni asiakas niistä hyötyisi ja asiakkaan tilanteesta saisi paljon kokonaisemman kuvan ja voisi myös rakentaa paremmin luottamussuhdetta.” (vastaaja 8)

“Kun työskentelin aikuissosiaalityössä sain hyvin vähän perehdytystä työhön ja päädyin tekemään hyvin pian asioita yksin. Tästä keskusteltiin kyllä ja tahtoa oli perehdyttää, mutta käytännössä perehdyttäjillä aikaa ei vaan ollut, tai sitten sitä oli vasta hyvin pitkän ajan päästä kun kyseinen asia oli jouduttu hoitamaan jollain tavalla. Tämä aiheutti turhautumista...” (vastaaja 28)

“Mielestäni aikuissosiaalityötä tulisi kehittää monella tavalla. Aikuissosiaalityö on tietyllä tapaa liian järjestelmälähtöistä, ja toivoisin pääseväni työskentelmään enemmän asiakkaiden lähtökohdista ja elämismaailmasta käsin, ja tekemään asiakkaita voimaannuttavaa ja valtaannuttavaa työtä sekä työkaluja rakenteelliseen vaikuttamiseen.” (vastaaja 24)

Opiskelijat toivat esiin palvelujen toimimattomuutta sekä siitä syntyneitä vaikeuksia työn tekemisessä. Vastauksissa kuvattiin myös asiakkaiden moninaisia palvelun tarpeita, joihin ei ole aina mahdollista vastata heikkojen resurssien ja kiireen takia. Vastaajista muutamat nostivat esiin heikomman palkkatason, jota vertailtiin erityisesti lastensuojelun sosiaalityöntekijöiden palkkatasoon.

“Kiire on läsnä kuten varmaan kaikessa sosiaalityössä ja palkka on huonompi kuin lastensuojelussa.” (vastaaja 9)

“Työntekijöiden ajan puute ja rajalliset mahdollisuudet auttaa, palvelujärjestelmän pirstaleisuus ja ylisukupolvinen huono-osaisuus.” (vastaaja 30)

Tutkimusaineiston analyysin perusteella näyttäytyi, että osa opiskelijoista oli huolissaan myös omasta turvallisuudestaan työpaikalla, kun sosiaalityötä tehdään aikuisten parissa.

“Olen hieman miettiä siitä, miten työturvallisuus toteutuu aikuissosiaalityössä. On todella kipeitä ihmisiä, arvaamattomia ihmisiä tai entisiä väkivaltarikollisia...” (vastaaja 2)

Turvallisuudesta aikuisten parissa tehtävässä sosiaalityössä olivat huolissaan erityisesti opiskelijat, joilla oli kokemusta aikuisten parissa tehtävästä sosiaalityöstä. Opiskelijoilla, joilla ei ollut vielä työkokemusta aikuisten parissa tehtävästä sosiaalityöstä ei vastaavia turvallisuuteen liittyviä pohdintoja löytynyt. Turvallisuutta pohti vastauksissaan 16 prosenttia opiskelijoista. Kahdessa vastauksessa pohdittiin työturvallisuuden toteutumista ja näissä vastauksissa keskeisiksi

sosiaalityöntekijän ominaisuuksiksi aikuisten parissa työskenneltäessä vastattiin rohkeus ja se, ettei tule olla liian herkkä. Yksi opiskelija kuvasi vastauksissaan työssään aikuisten parissa tehtävässä sosiaalityössä kohtaamaansa henkistä väkivaltaa, johon hän olisi toivonut tukea työyhteisöltä. Esimerkissä huutamisesta tulee jotakin, jota tulee vain kestää ja siitä muotoutuu osa työntekijän arkea, vaikka se vaikuttaa negatiivisesti työntekijän kokonaisvaltaiseen hyvinvointiin.

“... Toinen kielteinen asia liittyy asiakkaisiin. Vaikka ymmärrän, että asiakas on heikossa asemassa ja heijastaa sitä usein monin tavoin käyttäytymiseensä, en tottunut joidenkin asiakkaiden huutamiseen. Huomasin tämän vasta pitkän ajan kuluttua, mutta huutaminen sai kehon hälytystilaan ja nostaa stressitasot ylös, mikä vaikutti uneen, mielenterveyteen ja jaksamiseen. Läheisten mukaan muutuin ahdistuneemmaksi ja sulkeutuneemmaksi. Työyhteisössä asiaa pahoiteltiin mutta samalla viestittiin että asiakkaiden huutaminen on sellaista johon täytyy jollain tavalla tottua.” (vastaaja 28)

Opiskelijat toivoivat selkeitä käytäntöjä työturvallisuuden takaamiseksi ja selkeitä ohjeita, miten toimia asiakastilanteissa, jotka saattavat vaarantaa oman turvallisuuden. Työhyvinvoinnin ja turvallisuuden tunteen takaamisen kannalta turvallisuuteen tulee kiinnittää erityistä huomiota työpaikalla. Myös huolehtimalla työntekijöiden mahdollisuudesta tulla kuulluiksi ja tuetuiksi tilanteissa, joissa työhyvinvointi on syystä tai toisesta heikentynyt, työyhteisö osoittaa kantavansa vastuun työn järjestämisestä asianmukaisesti.

5 JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA

Tutkimuksen tulosten mukaan yhtä lukuun ottamatta kaikki kyselyyn vastanneet sosiaalityön opiskelijat ovat täysin tai jokseenkin sitä mieltä, että aikuisten parissa tehtävä sosiaalityö on merkityksellistä työtä, mutta huomattavasti harvempi on kiinnostunut työskentelemään aikuisten parissa tehtävässä sosiaalityössä. Sosiaalityön opiskelijat pitävät merkityksellisyyttä tärkeänä aikuisten parissa tehtävän sosiaalityön vetovoimatekijänä, mutta katsovat aikuisten parissa tehtävässä sosiaalityössä olevan myös merkittäviä pois työntäviä tekijöitä, jotka vähentävät työn vetovoimaisuutta.

Tämän tutkimuksen mukaan pois työntäviä tekijöitä ovat etenkin laaja-alaisuus, taloudellisten asioiden korostuminen sekä kiire ja suuret asiakasmäärät. Niin laaja-alaisuus, taloudellisten asioiden

korostuminen kuin kiire ja suuret asiakasmäärätkin ovat toistuvia teemoja myös aikaisemmissa aikuisten parissa tehtävään sosiaalityöhön liittyviä käsityksiä käsittelevissä tutkimuksissa.

Huomionarvoista on, että tämän tutkimuksen mukaan niiden sosiaalityön opiskelijoiden, joilla on työkokemusta aikuisten parissa tehtävästä sosiaalityöstä, käsitykset aikuisten parissa tehtävästä sosiaalityöstä ovat myönteisempiä kuin niiden, joilla ei ole vastaavaa työkokemusta. Pohdimme, johtuuko se, että sosiaalityön opiskelijat eivät ainakaan tämän tutkimuksen mukaan pidä aikuisten parissa tehtävää sosiaalityötä erityisen vetovoimaisena työnä, osittain siitä, että sosiaalityön opiskelijoille on epäselvää, mitä aikuisten parissa tehtävä sosiaalityö todellisuudessa on.

Kaikkien teemojen yhteydessä esiin nousi opiskelijoiden kokemus aikuisten parissa tehtävän sosiaalityön kentän laaja-alaisuudesta, joka heijastuu työn sisältöjen lisäksi myös sosiaalityöntekijältä vaadittaviin ominaisuuksiin sekä pohdintaan vetovoimatekijöistä. Vastauksissa aikuisten parissa tehtävä sosiaalityö koettiin useita eri ulottuvuuksia sisältävänä toimialueena sekä monipuolista osaamista vaativana ammattialana. Arvolatauksellisesti laaja-alaisuus kuvastui vastauksissa sekä neutraalina, positiivisena sekä negatiivisena ominaisuutena. Useimpien kyselyyn osallistuneiden vastauksissa laaja-alaisuus koettiin aikuisten parissa tehtävän sosiaalityön negatiivisena vetovoimaa vähentävänä tekijänä, mutta varsinkin aikuisten parissa jo työskennelleet vastaajat pitivät aihealueiden monipuolisuutta työn kiinnostavuutta lisäävänä positiivisena tekijänä. Jotkut vastaajista totesivat työn sisältävän runsaasti eri aihealueita ottamatta kantaa sen vaikutuksesta vetovoimaan.

Tutkimus osoittaa, että sosiaalityöntekijöiksi Helsingin yliopistossa opiskelevat kyselyyn vastanneet opiskelijat käsittävät aikuisten parissa tehtävän sosiaalityön sisällöt monipuolisina, työntekijälle runsaasti ammatillisia haasteita tarjoavina aihealueina. Jo aiemmin sosiaalityötä aikuisten parissa tehneet opiskelijat kokivat alan haasteet ammatillisesti mielenkiintoisina vetovoimatekijöinä, toisin kuin opiskelijat, joilla ei ollut työkokemusta aikuisten parissa tehtävästä sosiaalityöstä. Käytännön kokemuksen puuttuessa työskentelyn koettiin painottuvan liiaksi taloussosiaalityöhön, joka heikensi alan vetovoimaisuutta.

Taloussosiaalityön sisällöt painottuvat opiskelijoiden vastauksissa ja opiskelijat hahmottelivat aikuisten parissa tehtävän sosiaalityön työn sisältöjä juuri taloussosiaalityön näkökulmasta ja sitä erityisesti painottaen. Osa opiskelijoista koki taloussosiaalityön heikentävän niin paljon työn vetovoimaa, että taloussosiaalityön sisällöt olivat esteenä aikuisten parissa tehtävän sosiaalityön

pariin hakeutumiselle. Opiskelijoiden kuvatessa tarvittavia ominaisuuksia, työn sisältöjä ja haasteita talouteen liittyvät asiat painottuivat vahvasti. Aikuisten parissa tehtävän sosiaalityön laaja-alaisuus jäi osittain talouspainotteisuuden jalkoihin, mikä voi johtua siitä, ettei opiskelijoilla ole selkeitä käsityksiä siitä mitä aikuisten parissa tehtävä sosiaalityö koko laajuudessaan on. Opiskelijat vertailivat vastauksissaan aikuisten parissa tehtävää sosiaalityötä ja lastensuojelun sosiaalityötä keskenään. Aikuisten parissa tehtävän sosiaalityön sisältöjä, ominaisuuksia, vahvuuksia ja heikkouksia pyrittiin hahmottelemaan nimenomaan vertailun kautta, mikä viestii myös siitä, ettei opiskelijoilla ole selkeitä käsityksiä aikuisten parissa tehtävän sosiaalityön työn sisällöistä.

Tutkimuksen tulokset vahvistavat näkemystä siitä, että sosiaalityöntekijöiden arvojen ja työn realiteettien välillä on ristiriita. Ristiriita ei koske vain aikuisten parissa tehtävää sosiaalityötä, vaan kyseessä on laajempi kunnallisen sosiaalihuollon ongelma. Tämän tutkimuksen tuloksissa ristiriita näkyy etenkin siinä, että sosiaalityön opiskelijat pohtivat, miten hyvin merkityksellisyys – jota he pitävät merkittävänä aikuisten parissa tehtävän sosiaalityön vetovoimatekijänä – toteutuu käytännössä, jos työtä määrittävät ainakin osittain kiire ja suuret asiakasmäärät. Sosiaalityön opiskelijat pohtivat, onko aikuisten parissa tehtävää sosiaalityötä mahdollista tehdä niin hyvin kuin he haluaisivat.

Kiireeseen liittyen sosiaalityön opiskelijat pohtivat myös sitä, onko uusien työntekijöiden riittävään perehdyttämiseen aikaa. Koska sosiaalityön opiskelijat pitävät aikuisten parissa tehtävää sosiaalityötä vaativana ja laaja-alaisena työnä, perehdytystä voidaan pitää erityisen tärkeänä. Se, jos työntekijät eivät saa riittävästi perehdytystä, voi lisätä työntekijöiden kuormittuneisuutta ja vaihtuvuutta ja näin ollen myös rekrytointihaasteita (Yliruka ym. 2020).

Tutkimuksemme aiheeseen liittyvää aiempaa tutkimusta on toistaiseksi tehty vähän. Opiskelijoiden käsitysten kartoittaminen tutkimuksen keinoin on tärkeää alalle suuntautuvien tulevien ammattilaisten tiedon lisäämiseksi ja rekrytointin sujuvoittamiseksi. Mahdollisena jatkotutkimuskohteena näemme esimerkiksi sosiaalityöntekijöinä aikuisten parissa toimivien kokemukset turvallisuudesta. Tutkimuksessamme havaitsimme opiskelijoiden olevan huolissaan turvallisuudesta, mitä sekä me että työyhteisön edustaja pidimme yllättävänä tuloksena. Aiempaan tutkimukseen perehtyessämme emme havainneet vastaavaa tutkimustulosta. Tutkimuksemme tulosten perusteella näyttäytyy, että turvallisuuskysymysten käsittely on tärkeää osana työntekijöiden perehdytystä.

LÄHTEET

Anis, Merja 2013: Sosiaalityö ja maahanmuuttajat. Teoksessa Anne Alitolppa-Niitamo, Stina Fågel & Minna Säävälä (toim.): Olemme muuttaneet – ja kotoudumme: Maahan muuttaneen kohtaaminen ammatillisessa työssä. Helsinki: Väestöliitto, Monikulttuurinen osaamiskeskus, 147–161.

Bozek, Bart; Raeymaeckers, Peter & Spooren, Pieter 2017: Motivations to become a master in social work: a typology of students. *European Journal of Social Work* 20 (3), 409–421.

Braun, Virginia & Clarke, Victoria 2006: Using thematic analysis in psychology. *Qualitative Research in Psychology*, 3 (2). pp. 77–101.

Espoon kaupunki: Aikuissosiaalityö. <https://www.espoo.fi/fi/palvelut/aikuissosiaalityo>. Luettu 22.12.2022.

Furness, Sheila 2007: An Enquiry into Students' Motivations to Train as Social Workers in England. *Journal of Social Work* 7 (2), 239–253.

Jokinen, Arja & Juhila, Kirsi 2008: Johdanto. Teoksessa Arja Jokinen & Kirsi Juhila (toim.): Sosiaalityö aikuisten parissa. Tampere: Vastapaino, 7–11.

Kallio, Johanna; Blomberg, Helena & Kroll, Christian 2021: Miksi minusta tulee sosiaalityöntekijä? Tutkimus sosiaalityön pääaineopiskelijoiden ammatinvalintamotiiveista Suomessa. *Yhteiskuntapolitiikka* 86 (5–6), 497–508.

Kankainen, Leila 2012: Aikuissosiaalityön haasteet: Institutionaalinen näkökulma kehittämishankkeiden kuvaamaan sosiaalityöhön. Lisensiaatintutkimus. Tampereen yliopisto, sosiaalityön tutkimuksen laitos.

Karjalainen, Pekka 2017: Aikuissosiaalityö. Teoksessa Aulikki Kananoja, Martti Lähteinen & Pirjo Marjamäki (toim.): Sosiaalityön käsikirja. Helsinki: Tietosanoma, 241–254.

Karjalainen, Pekka; Metteri, Anna & Strömberg-Jakka, Minna 2019: Tiekartta 2030: Aikuisten parissa tehtävän sosiaalityön tulevaisuus selvitys. Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriön raportteja ja muistioita 41.

Keskinen, Elisa; Kiiski, Kati; Kuusinen-James, Kirsi & Vuorijärvi, Petri 2017: Selvitys sosiaalityöntekijän tehtävissä tilapäisesti toimimisen valtakunnallisesta tilanteesta. Sosiaalialan osaamiskeskukset.

Kotimaisten kielten tutkimuskeskus & Haarala, Risto 1994: Suomen kielen perussanakirja: 3. osa S–Ö. Helsinki: Painatuskeskus.

Kääriäinen, Aino; Tapola-Haapala Maria; Nousiainen Kirsi; Jäppinen Maija; Satka Mirja & Julkunen Ilse (2018) Opiskelijana työelämässä: dialogisen oppimisen jännitteet sosiaalityön käytäntötutkimusopintojaksolla. *Yliopistopedagogiikka* 25 (2), 6–17.

Mäkelä, Heli 2015: Päihde- ja mielenterveystyöntekijöiden käsityksiä aikuissosiaalityön asiantuntijuudesta moniammatillisessa yhteistyössä. Pro gradu -tutkielma. Lapin yliopisto, yhteiskuntatieteiden tiedekunta.

Mänttari-van der Kuip, Maija 2015: *Work-Related Well-Being among Finnish Frontline Social Workers in an Age of Austerity*. Jyväskylän yliopisto, yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos.

Mäntysaari, Mikko 2006: Syrjiikö sosiaalityö? Teoksessa Tuula Helne & Markku Laatu (toim.): *Vääryyskirja*. Helsinki: Kelan tutkimusosasto, 115–132.

Märsynaho, Minna 2016: Sosiaalityöntekijöiden käsityksiä maahanmuuttajien kanssa tehtävän työn haasteista. Pro gradu -tutkielma. Lapin yliopisto, yhteiskuntatieteiden tiedekunta.

Paavola, Sami 2012: *Trialoginen oppiminen*. Julkaisussa Ilomäki L. (toim.) *Laatua e-oppimateriaaleihin: E-oppimateriaalit opetuksessa ja oppimisessa 2012:5*. Opetushallitus. Helsinki.

https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/39221/paavola_2012_trialoginen_oppiminen.pdf

Luettu 7.10.2022

Raitio, Teijo 2019: Maahanmuuttajat aikuissosiaalityössä: Tutkimus diskursseista. Pro gradu -tutkielma. Helsingin yliopisto, valtiotieteellinen tiedekunta.

Saurama, Erja 2016: Sosiaalityön käytäntötutkimus ja pragmatismi. Teoksessa Satka Mirja; Julkunen Ilse; Kääriäinen Aino; Poikela Ritva; Yliruka Laura & Muurinen Heidi (toim.) Käytäntötutkimuksen taito. Heikki Waris -instituutti ja Mathilda Wrede -institutet. Helsinki. 78–98.

Sossun luukun toisella puolella 11.12.2022. Helsingin Sanomat, B 1.

Stevens, Martin; Sharpe, Endellion; Moriarty, Jo; Manthorpe, Jill; Hussein, Shereen; Orme, Joan; MacIntyre, Gillian & Cavagnah, Kate 2010: Helping others or a rewarding career? Investigating student motivations to train as social workers in England. *Journal of Social Work* 12 (1), 16–36.

Svenlin, Anu-Riina; Matthies, Aila-Leena & Turtiainen, Kati 2021a: Johdanto: Aikuissosiaalityö ja KAIMEr-teoria sen tietopohjan jäsentäjänä. Teoksessa Aila-Leena Matthies, Anu-Riina Svenlin & Kati Turtiainen (toim.): Aikuissosiaalityö: Tieto, käytäntö ja vaikuttavuus. Helsinki: Gaudeamus, 7–24.

Svenlin, Anu-Riina; Matthies, Aila-Leena & Turtiainen, Kati 2021b: Epilogi: Kohti tietoon perustuvaa aikuissosiaalityötä. Teoksessa Aila-Leena Matthies, Anu-Riina Svenlin & Kati Turtiainen (toim.): Aikuissosiaalityö: Tieto, käytäntö ja vaikuttavuus. Helsinki: Gaudeamus, 283–290.

Talentia 27.9.2019: Sosiaalityöntekijöitä on riittävästi. Talentia uutiset. Haettu 10.11.2022. <https://www.talentia.fi/uutiset/sosiaalityontekijoita-on-riittavasti/>

Taina, Jaana & Kotiranta, Tuija 2014: Sosiaalityötä ja toimeentulotukea: Aikuissosiaalityö paikkaansa hakemassa. Teoksessa Riitta Haverinen, Marjo Kuronen & Tarja Pösö (toim.): Sosiaalihuollon tila ja tulevaisuus. Tampere: Vastapaino, 179–195.

Tilastokeskus 2022: Maahanmuuttajat väestössä. <https://www.stat.fi/tup/maahanmuutto/maahanmuuttajat-vaestossa.html>. Luettu 22.12.2022.

Tolonen, Satu 2012: Aikuissosiaalityön sisältö ja roolit: Sosiaalityöntekijöiden käsityksiä kunnallisen aikuissosiaalityön sisällöstä ja rooleista palvelujärjestelmässä. Pro gradu -tutkielma. Lapin yliopisto, yhteiskuntatieteiden tiedekunta.

Turtiainen, Kati 2013: Maahanmuuttajien vastaanotto ja kotouttaminen kunnissa. Teoksessa Vesa Korhonen & Sauli Puukari (toim.): Monikulttuurinen ohjaus- ja neuvontatyö. Jyväskylä: PS-kustannus, 191–205.

Tutkimuseettisen neuvottelukunnan ohje 2019. Ihmiseen kohdistuvan tutkimuksen eettisen neuvottelukunnan eettiset periaatteet ja ihmistieteiden eettinen ennakoarviointi Suomessa. https://tenk.fi/sites/default/files/2021-01/Ihmistieteiden_eettisen_ennakoarvioinnin_ohje_2020.pdf
Luettu 24.9.2022

Vuori, Jaana: Laadullinen sisällönanalyysi. Teoksessa Jaana Vuori (toim.) Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. <https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/kvali/kvaliohjeet/#Viittausohje> Viitattu 24.9.2022

Yliruka, Laura; Petrelius, Päivi; Alho, Sirkka; Jaakola, Anne-Mari; Lunabba, Harry; Remes, Silja; Keränen, Saara; Teiro, Sanna; Terämä, Anne-Marie 2020: Osaaminen lastensuojelun sosiaalityössä: Esitys asiantuntijuutta tukevasta urapolkumallista. Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen työpaperi 36.

LIITTEET

Liite 1. Saatekirje

KÄYTÄNTÖTUTKIMUS SOSIAALITYÖN OPISKELIJOIDEN KÄSITYKSISTÄ AIKUISTEN PARISSA TEHTÄVÄSTÄ SOSIAALITYÖSTÄ

Olemme Helsingin yliopiston sosiaalityön käytäntötutkimusjakson opiskelijoita, ja toteutamme kyselytutkimuksen yhteistyössä Espoon kaupungin kanssa. Tutkimuksen tarkoituksena on tuottaa tietoa sosiaalityöntekijöiden rekrytoinnin ja perehdyttämisen tueksi.

Kyselylomakkeessa kartoitetaan sijaispätevien opiskelijoiden käsityksiä ja vetovoimatekijöitä aikuisten parissa tehtävästä sosiaalityöstä. Sijaispätevyys määräytyy tässä tutkimuksessa sosiaalihuollon ammattihenkilöstä säädetyn lain mukaisesti. Lain mukaan tilapäisesti sosiaalityöntekijän ammatissa voi toimia enintään vuoden ajan henkilö, joka opiskelee sosiaalityöntekijän ammattiin ja on suorittanut hyväksytysti sosiaalityön aineopinnot sekä käytännön harjoittelun. (Laki sosiaalihuollon ammattihenkilöistä 817/2015, 12 §.)

Aikuisten parissa tehtävällä sosiaalityöllä tarkoitetaan tässä tutkimuksessa kunnallista sosiaalihuoltolain (1301/2014) ja kotoutumislain (1386/2010) mukaista sosiaalityötä, jota tehdään aikuisten parissa. Käytännössä tämä tarkoittaa kuntiin ja kuntayhtymiin (jatkossa hyvinvointialueille) sijoittuvaa aikuissosiaalityötä ja pakolais- ja maahanmuuttajapalveluissa tehtävää sosiaalityötä.

Kyselylomakkeeseen vastaaminen ei edellytä henkilökohtaista kokemusta aikuisten parissa tehtävästä sosiaalityöstä. Toivomme kyselyyn vastauksia myös opiskelijoilta, joilla ei ole kokemusta aikuisten parissa tehtävästä sosiaalityöstä tai Espoon kaupungista työnantajana.

Kyselylomakkeeseen vastataan anonyymisti. Tarvittaessa vastauksista poistetaan sellaiset yksityiskohdat, jotka saattaisivat johtaa yksittäisten henkilöiden tunnistamiseen. Kyselyn kautta saatuja tietoja käytetään vain tähän tutkimukseen ja aineisto hävitetään tutkimuksen valmistuttua kevään 2023 aikana asianmukaisesti.

Kiitos mielenkiinnostasi tutkimukseen sekä vastauksista!

Ystävällisin terveisin

Wilma Rantakallio

Wera Walden

Sami Kuoppamäki

Liite 2. Kyselylomake

Käytäntötutkimus aikuisten parissa tehtävän sosiaalityön sisällöistä ja vetovoimatekijöistä

Tämä tutkimus on osa Helsingin yliopiston sosiaalityön maisteriopintoihin kuuluvaa Käytäntötutkimus-kurssia. Tutkimus toteutetaan yhteistyössä Espoon kaupungin kanssa.

Tässä tutkimuksessa kunnallista sosiaalihuoltolain (1301/2014) ja kotoutumislain (1386/2010) mukaista sosiaalityötä, jota tehdään aikuisten parissa. Käytännössä tämä tarkoittaa kuntiin ja kuntayhtymiin (jatkossa hyvinvointialueille) sijoittuvaa aikuissosiaalityötä ja pakolais- ja maahanmuuttajapalveluissa tehtävää sosiaalityötä.

Kyselylomakkeeseen vastataan anonymisti. Tarvittaessa vastauksista poistetaan sellaiset yksityiskohdat, jotka saattaisivat johtaa yksittäisten henkilöiden tunnistamiseen. Kyselyn kautta saatuja tietoja käytetään vain tähän tutkimukseen ja aineisto hävitetään tutkimuksen valmistuttua kevään 2023 aikana asianmukaisesti.

Tutkimukseen osallistuminen ei vaadi kokemusta aikuisten parissa tehtävästä sosiaalityöstä ja toivomme vastauksia myös opiskelijoilta, jotka eivät ole työskennelleet sosiaalityössä.

Kiitos etukäteen vastauksistasi, sekä mielenkiinnosta tutkimusta kohtaan!

PERUSTIEDOT:

1. Onko sinulla sosiaalityöntekijän sijaispätevyys?

Kyllä Ei

2. Onko sinulla aiempaa korkeakoulututkintoa?

(Kyllä) (ei)

Jos on, niin mikä?

3. Oletko työskennellyt sijaisena sosiaalityöntekijän ammatissa?

(Kyllä) (Ei)

4. Onko sinulla työkokemusta aikuisten parissa tehtävästä sosiaalityöstä?

(Kyllä) (Ei)

KÄSITYKSET AIKUISTEN PARISSA TEHTÄVÄN SOSIAALITYÖN SISÄLLÖISTÄ JA VETOVOIMATEKIJÖISTÄ:

Millaisten asioiden kanssa työskennellään, kun sosiaalityötä tehdään aikuisten parissa?

Keitä ovat aikuisten parissa tehtävän sosiaalityön asiakkaat?

Mitä hyviä puolia näet sosiaalityöntekijän työssä, kun työskennellään aikuisten parissa tehtävässä sosiaalityössä?

Mitä huonoja puolia näet sosiaalityöntekijän työssä, kun työskennellään aikuisten parissa tehtävässä sosiaalityössä?

Millaiset työntekijän ominaisuudet ovat hyödyllisiä aikuisten parissa tehtävässä sosiaalityössä?

VÄITTÄMIÄ:

(vahvasti samaa mieltä / jokseenkin samaa mieltä / eos / jokseenkin eri mieltä / vahvasti eri mieltä)

Aikuisten parissa tehtävä sosiaalityö on vaativaa työtä.

Aikuisten parissa tehtävä sosiaalityö on merkityksellistä työtä.

Olen kiinnostunut sosiaalityöntekijän työstä aikuisten parissa tehtävässä sosiaalityössä.

Olen kiinnostunut työskentelemään sosiaalityöntekijänä aikuisten parissa tehtävässä sosiaalityössä Espoon kaupungilla.

Espoon kaupunki on mielestäni houkutteleva sosiaalityön työnantaja.

Kiitos vastauksistasi!